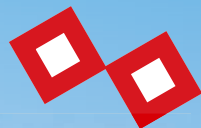

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **116**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

1874 - 2024

150

GODINA ORGANIZIRANOG
PLANINARSTVA U HRVATSKOJ

10

LISTOPAD
2024

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski vjesnik« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte
za zaprimanje članaka,
vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

Kerschoffset d.o.o., Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
prof. dr. Darko Grundler
Damir Janton
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
Robert Smolec
Damir Šantek

Lektura i korektura

Robert Smolec
Radovan Milčić

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku
iznosi **19,90 eura (149,94 kuna)**.

Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35,00 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 2,00 eura (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (ured.hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu pretplatnika.

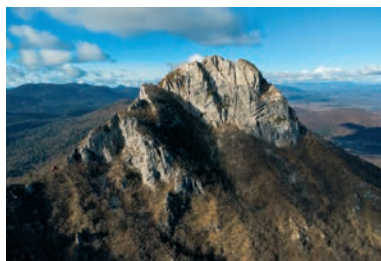
Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

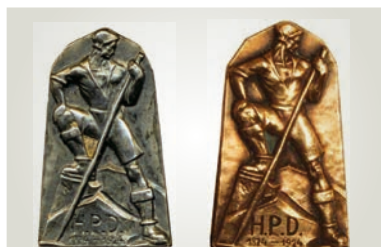
420 150 godina organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

424 Kako je 1874. osnovano Hrvatsko planinsko društvo

434 Otvorena Planinarska obilaznica Dinara!

438 Stotinu godina od planinarske značke Antuna Augustinčića

Sadržaj

Članci

420 150 godina organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

Darko Berljak

424 Kako je 1874. osnovano Hrvatsko planinsko društvo

Vladimir Blašković

434 Otvorena Planinarska obilaznica Dinara!

Alan Čaplar

438 Stotinu godina od planinarske značke Antuna Augustinčića

Alan Čaplar

441 Kimet – vrh željan pažnje

Željko Brdal

445 Kad se spoje priroda i molitva

Klara Jasna Žagar

448 Pećine u zaleđu Zatona Obrovačkog

Neven Kursar

Rubrike

455 **Nova izdanja:** Prvih sto godina u zborniku »100. obljetnica osnivanja HPD-ove podružnice Japetić 1923. – 2023.«, Penjački vodiči po Tulovim gredama i po Krku

457 **Speleologija:** Otkriven šesti ulaz u jamski sustav Crnopac, Speleološka ekspedicija Sjeverni Velebit 2024., Speleološka ekspedicija Srednji Velebit 2024.

460 **Vijesti:** Slovenski i hrvatski planinari s invaliditetom zajedno na Breithornu, 27. Dani planinara Herceg-Bosne, Izložba povodom 100 godina planinarstva u Slavonskom Brodu

1874 - 2024

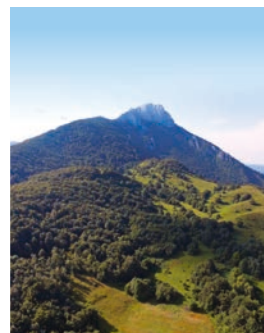

Tema broja

150 godina organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

Naslovnica

Klek – kolijevka hrvatskog planinarstva, foto: Alan Čaplar

464 **Kalendar akcija**

466 **Planinarska enigmatika**

150 godina organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

Darko Berljak, predsjednik HPS-a

U mjesecu listopadu navršava se 150 godina od osnivačkog sastanka HPD-a, povijesnog događaja kojim je započeo razvoj organiziranog planinarstva u Hrvatskoj. Naša velika obljetnica prilika je da se osvrnemo na početke HPD-a i istaknemo neke važne povijesne činjenice.

Organizirano planinarstvo u Hrvatskoj započelo je 1874. kada je u Zagrebu osnovano Hrvatsko planinsko društvo sa ciljem istraživanja dotad nepoznatih planinskih krajeva Hrvatske. Osnivanjem HPD-a postali smo deveti narod na svijetu koji je imao svoju nacionalnu planinarsku udrugu i u biranom društvu od Velike Britanije tada najveće svjetske sile do isključivo alpskih država Njemačke, Švicarske, Austrije, Italije i Francuske zajedno s njima ispisivali prve stranice povijesti organiziranog planinarstva. Osim kao dio te svjetske elite, prvi smo imali organizirano planinarstvo u ovom dijelu Europe. Danas je u Hrvatskoj malo udruženja, institucija i zajednica koje traju već stoljeće i pol.

U HPD-u u početku su uglavnom djelovali prirodoslovci i drugi istraživači, od kojih su mnogi ujedno bili osnivači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Sveučilišta u Zagrebu i pokretači mnogih znanstvenih, kulturnih i društvenih zbivanja. Govoreći o tome značajno je naglasiti da je od samih početaka naša organizacija imala nacionalni karakter, a planinarstvo se izvan Matice HPD-a u Zagrebu razvijalo najprije djelovanjem povjerenika, a kasnije osnivanjem podružnica u svim krajevima Hrvatske. Godine 1898. počeo je izlaziti časopis Hrvatski planinar, koji izlazi i danas kao jedan od najstarijih časopisa u Hrvatskoj i ujedno jedan od najstarijih planinarskih časopisa u svijetu.

Danas 90 posto postojećih nacionalnih planinarskih saveza na svijetu nema ni približno

1874 - 2024

tradiciju kao što je naša. Sama ta činjenica, čak da je i nisu pratili uzorni rezultati, treba nas ispuniti ponosom i samopoštovanjem, jer opstati 150 godina nije mala stvar. Značaj obilježavanja naše obljetnice nije u tome da od toga napravimo predstavu koja je sama sebi svrha ili da se na sve strane pravimo važni zbog te velike brojke, već da se još jednom prisjetimo i iskažemo dužno poštovanje našim osnivačima, ali i veliku zahvalnost svim generacijama planinara i naših prehodnika koji su, između ostalog pridonosili općoj dobrobiti kao društveno korisni volonteri te stvarali plemenitu i bogatu 150 godišnju povijest hrvatskog planinarstva.

Pri tome ne zaboravimo da se organizirano hrvatsko planinarstvo razvijalo na ovom prostoru kroz tri razna društveno politička uređenja i u čak šest država od Austrougarske monarhije do današnje hrvatske države koje su sve tek ponekad znale pomoći, ali nerijetko i imale mačehinski odnos prema našem planinarstvu.

U toj našoj dugoj povijesti osobito su značajni brojni usponi u našim planinama, u svim svjetskim velegorjima, uključujući i ekspedicije na najviše vrhove svijeta. Hrvatski alpinisti izveli su niz zapaženih uspona na vrhove više od 8000

metara, među kojima i uspješne uspone na najviši vrh svijeta Mount Everest (8848 m), a također su ispenjane najzahtjevnije stijene na svim kontinentima. Speleološka djelatnost ima dugu tradiciju istraživanja bogatog podzemnog svijeta Dinarskoga gorja, ali i brojna svjetski zapažena postignuća koja predstavljaju temelj za mnoga značajna znanstvena i primijenjena istraživanja.

Godine 1950. godine u našem savezu osnovana je Gorska služba spašavanja, koja se se snažno razvila i postala prepoznatljiva javna služba za spašavanje na svim neurbanim terenima gdje se mogu primijeniti spašavateljska znanja, vještine i oprema.

Tijekom Domovinskog rata hrvatski planinari aktivno su se uključili u obranu domovine, a u Hrvatskom planinarskom savezu od više desetaka najspremnijih alpinista, speleologa, turnih skijaša i gorskih spašavatelja u ljetu 1991. organizirana je skupina koja je kao Planinska satnija Velebit formacijski postala vrlo važna i cijenjena Specijalna postrojba Glavnog stožera Hrvatske vojske.

Hrvatski planinari danas se aktivno skrbe o više od 6000 kilometara registriranih planinarskih putova i 160 planinarskih domova, kuća i

skloništa. Po programima HPS-a svake se godine provede više od stotinu raznovrsnih planinarskih škola. Planinarske izlete, ture i pohode u planinarskim udrugama vode planinarski vodiči školovani u HPS-u po standardima krovne svjetske planinarske i penjačke asocijacije (UIAA). Hrvatski planinarski savez njeguje i bogatu nakladničku djelatnost, s obiljem raznovrsnih udžbenika, priručnika, vodiča, dnevnika i drugih izdanja. Među obiljem sadržaja na mrežnoj stranici HPS-a nalaze se Interaktivna planinarska karta Hrvatske, bibliografija časopisa Hrvatski planinar s digitaliziranim časopisima, registar planinarskih putova, podaci o svim hrvatskim vrhovima, planinarskim kućama, nositeljima stručnih naziva i dobitnicima priznanja HPS-a te obavijesti iz rada planinarskih udruga i komisija HPS-a.

Planinarsku zajednicu danas čini 341 planinarska udruga, s više od 40.000 članova, udruženih u Hrvatski planinarski savez. Savez je jedna od najvećih sportskih udruga u Hrvatskoj i najveća nevladina organizacija koja se bavi zaštitom prirode. Hrvatski planinarski savez provodi zahtjevne projekte, aktivno surađuje s državnim i javnim tijelima iz područja sporta,

turizma, kulture i zaštite prirode te zastupa Hrvatsku u svjetskim i europskim planinarskim asocijacijama.

Obilježavanjem 150. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj tijekom cijele ove godine Hrvatski planinarski savez nastoji predstaviti planinarskoj i široj javnosti bogatu tradiciju i postignuća hrvatskog planinarstva. U siječnju i veljači sedmeročlana alpinistička ekspedicija izvela je niz penjačkih uspona u Patagoniji u Argentini. U subotu 13. travnja održan je uspon na Klek kod Ogulina u spomen na susret prije 150 godina kada je na tom mjestu inicirano osnivanje našeg hrvatskog planinskog društva. Na usponu na Klek sudjelovalo je 2000 planinara, među kojima i predsjednik Republike Hrvatske te je izvedena atraktivna helikopterska pokazna vježba HGSS-a.

U svibnju je u Nacionalnom parku Paklenica na Velebitu HPS je ugostio nacionalne planinarske saveze iz svih europskih zemalja kao domaćin glavne skupštine Europske unije planinarskih saveza. Povod EUMA-e da organizaciju tog središnjeg godišnjeg planinarskog događaja u Europi povjeri HPS-u bila je upravo 150.

obljetnica planinarstva u Hrvatskoj i činjenica da je djelovanje našeg Saveza cijenjeno u EUMA-i. Vodstvo EUMA-e kao i predstavnici planinarskih saveza iz cijele Europe čestitali su HPS-u na 150. obljetnici i oduševljeno hvalili izvrsnu organizaciju i domaćinstvo, naglašavajući da je to bila dosad najbolje organizirana skupština Europske unije planinarskih saveza.

Uoči Skupštine EUMA-e objavljena je dvojezična knjiga Planine, također posvećena 150. obljetnici. Na 296 stranica te hrvatsko-engleske monografije predstavljene su sažeto hrvatske planine, organizirano planinarstvo i postignuća u raznovrsnim planinarskim djelatnostima, a sve je obilno ilustrirano sa 400 fotografija i ilustracija. Knjiga je svečano predstavljena na otvorenju festivala Brdo knjiga u Samoboru.

U obilježavanje 150. obljetnice uključene su i naše udruge članice, ne samo sudjelovanjem na spomenutim aktivnostima, nego i organizacijom i izvedbom 150 izleta za 150 godina organiziranog planinarstva. Iz ciklusa od 150 planinarskih izleta posebno ističemo ovogodišnje Dane hrvatskih planinara održane na Bilogori. Komisije HPS-a također su svoje aktivnosti posvetile 150.

obljetnici, a prigodna izložba o našem planinarstvu već je bila izložena u Zagrebu, Ogulinu, Crikvenici, Zadru, Slavonskom Brodu, Kninu i drugdje. Tijekom listopada izložbe o hrvatskom planinarstvu bit će prikazane u Rijeci, Splitu i u Hvaru.

Uz putove, domove, kuće i skloništa dodatni sadržaj za planinarenje pružaju planinarske obilaznice, među kojima je najpopularnija Hrvatska planinarska obilaznica, koju smo uspostavili povodom 125. obljetnice hrvatskog planinarstva. HPS se također trajno skrbi i o nedvojbeno najljepšoj planinarskoj obilaznici u našoj zemlji - Velebitskom planinarskom putu, koji je otvoren 1969. prigodom 95. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj. Tim izrazito popularnim i značajnim planinarskim obilaznicama ove godine, povodom 150. obljetnice, pridružili smo novu planinarsku obilaznicu po najvišoj planini Dinari, uvjereni da će ona također biti planinarski sadržaj najvišeg nacionalnog značaja, zbog niza povijesnih, kulturnih, geografskih i planinarskih posebnosti Dinare. Nova planinarska obilaznica Dinara ima 14 kontrolnih točaka, a otvorena je 14. rujna

prigodnim programom na prvoj kontrolnoj točki na Kninskoj tvrđavi.

U utorak 15. listopada na svečanoj akademiji u dvorani kazališta Kerempuh u Zagrebu obilježiti će se točno 150 godina od osnivačkog sastanka HPD-a u Zagrebu.

Kao što je uobičajeno s našim okruglim obljetnicama, proslavu ćemo u svibnju sljedeće godine zaključiti u Samoborskom gorju izletom Tragom prvog izleta HPD-a, na dan kada je prije 150 godina bio izveden prvi planinarski izlet.

U proteklih 150 godina planinarske udruge i planinari imali su, a i danas imaju nezamjenjivu ulogu u razvoju kulture, sporta, turizma, znanosti i zaštite prirode. Upravo zato hrvatski planinari imaju mnogo razloga biti ponosni na brojna vrhunska, ali i šire društveno korisna dostignuća kakvima se može pohvaliti malo organizacija u Hrvatskoj. Obilježavajući svoju 150. obljetnicu, čestitam svih hrvatskim planinarima na postignutim rezultatima u organizacijskom radu te impresivnim uspjesima u planinskom i podzemnom svijetu, uz poziv da i dalje organizirano razvijamo i čuvamo bogatu tradiciju i stečevinu hrvatskog planinarstva.

Kako je 1874. osnovano Hrvatsko planinsko društvo

Vladimir Blašković

Prigodom 100. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj prije 50 godina istaknuti planinarski djelatnik i suradnik našeg časopisa Vladimir Blašković napisao je studiju »Povijest hrvatskog planinarstva« koja je objavljena u prigodnoj monografiji »Hrvatsko planinarstvo« (PSH, 1975). Njegov opis povijesnih događanja i okolnosti u kojima je osnovano Hrvatsko planinsko društvo (HPD) najcjelovitiji je a ujedno i najslikovitiji prikaz početaka organiziranog planinarstva u Hrvatskoj.

Ususret 15. listopada, danu kada će se navršiti točno 150 godina od osnivačkog sastanka HPD-a, održanog u uredu Gjure Pilara u Narodnom muzeju u Zagrebu, objavljujemo ulomke iz Blaškovićeve studije objavljene prije pola stoljeća, u kojima se opisuju nastanak HPD-a, njegovi osnivači te značaj i kontekst događanja kojima je započeo razvoj organiziranog planinarstva u našoj zemlji. Ur.

Koliko se god pričinja daje osnivanje planinarskog društva u godini 1874. logička posljedica mnoštva koincidentnih zbivanja hrvatskog društvenog života u sedamdesetim godinama 19. stoljeća, premda je dotadašnje individualno planinarenje i povremeno zalijetanje planinarskih entuzijasta u tada još veoma slabo ili nikako poznate predjele hrvatskih planina dalo već neke vidne rezultate, napose u području prirodnih znanosti, ipak je trebao nadoći poseban i neposredan poticaj, da napokon bude ostvaren formalni osnutak prvoga hrvatskog planinarskog društva. Zbilo se to u Ogulinu. Jednoga proljetnoga dana godine 1874. sjede zajedno, časkaju i vjerojatno se dosađuju negdje u hladu nekadašnjeg štapskog središta ogulinske pukovnije i tadašnjeg sjedišta novog ogulinskoslunjskog okružja dva prisna prijatelja i dobra pravnička druga: **Bude Budisavljević** i **Vladimir Mažuranić**. Monotoniju njihove provincijalne sijeste doskora narušava pojava i dolazak nekakva

neobičnog i pomalo čudnovatog stranca. Bio je to znameniti austrijski alpinist, porijeklom Stajerc i rođeni Bečanin, profesor matematike sveučilišta u Grazu **dr. Johannes Frischauf**, izvrstan poznavalac slovenskih i hrvatskih planina, inicijator osnutka Hrvatskog planinarskog društva (HPD-a).

Frischaufov dolazak u Ogulin i njegov susret s Budom Budisavljevićem bio je uistinu presudan u povijesti hrvatskoga planinarstva. O tom susretu bilo je već mnogo pisano u hrvatskoj planinarskoj književnosti, a osobito ga je zanimljivo prikazao i dostojno svom književnom peru opisao sam Budisavljević u »Hrvatskom planinaru« godine 1898. I taj prikaz mnogo je puta već prepričavan i prepisivan; ulomke ćemo iznijeti i ovdje.

Godine 1866. primi Frischauf mjesto profesora matematike na sveučilištu u Gracu, pa se tu stalno nastanio sve do 1906. godine, kada ga austrijske vlasti prisilno umiroviše. Godine

1882. bio je dekan gradačkog filozofskog fakulteta... Opsežne veze i poznanstva sklopio je prof. Frischauf u Sloveniji i Hrvatskoj, vodio korespondenciju i sudjelovao lično i aktivno u svim sporovima, svim radnim planovima, akcijama, društvenom životu, radu i svečanim zgodama. Svuda se isticao kao velik prijatelj slavenskih interesa, ostajući u tome dosljedan do kraja svoga života.«

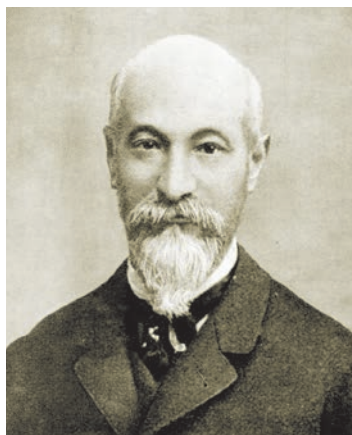
Takve su, dakle, osobne značajke, takva je »lična karta« iskrenog i osobitog prijatelja naših naroda profesora Frischaufa.

Dužnost je i red upoznati se s osobnim oznakama i ostale dvojice njihovih sugovornika u Ogulinu travanjskoga dana godine 1874. Prvi i u ovoj prilici ponajvažniji Frischaufov sugovornik bio je mladi upravni činovnik **Budislav (Bude) Budisavljević**, usprkos mladosti već tada uvaženi književnik, koji je za svoga studijskog boravka u Beču, godine 1863, objavio u »Pozoru« zapažen članak Mo krvavoj košulji hrvatskoj, o Krajini našoj«. Školujući se prije toga u Senju i Rijeci bio je dak i miljenik Frana Kurelca. Premda je kasnije u životu bio na veoma istaknutim i odgovornim upravnim dužnostima, bio je veliki župan u Bjelovaru, Gospiću i Zagrebu, nikad nije prestajao književno stvarati. Napisao je mnogo pripovijedaka opisujući život i tegobe naših krajišnika. »Simpatija, koja često prelazi u dirljivost s rijetkom primjesom humora, usto čist, iako mjestimično odviše na narodsku kićen jezik, glavne su značajke tih umjetnički neprodubljenih pripovijedaka, bolje reći slika iz narodnog života«,

mjerodavno je o njemu pisao književni povjesničar Mihovil Kombol. U planinarskoj povijesti ovjekovječen je Bude Budisavljević kao neposredni naš domaći narodni inicijator osnutka Hrvatskog planinarskog društva.

Planinarski veoma značajnom susretu i razgovoru profesora Frischaufa i Budisavljevića prisustvovao je i, recimo, kumovao Budin prijatelj, također mladi pravnik **Vladimir Mažuranić**, sin »bana pučanina« Ivana Mažuranića. Nakon dovršenih studija pravnih nauka u Beču i Zagrebu, gdje je i diplomirao na Pravoslavnoj akademiji godine 1866. Mažuranić je u godinama 1873-75. bio državni odvjetnik u Ogulinu. Tu ga je književni stvaralački i znanstveni pravni afinitet naročito sprijateljio s Budisavljevićem. Godine 1878. iskusni pravnik Mažuranić bio je dodijeljen kao civilni povjerenik (komesar) zapovjedniku austrijskih okupacionih snaga u Bosni i Hercegovini, znamenitom generalu Filipoviću, a kasnije se posvetio strogo znanstvenom radu te mu je JAZU objavila akribijski obrađivane »Prinose za hrvatski pravno-povijesni rječnik« (750 stranica; Zagreb, 1908-22). Dugogodišnji član JAZU bio je i njen predsjednik (1918-1921), a za počasnog su ga člana izabrale Akademije nauka Češke i Poljske te Učeno društvo u Lavovu.

Takav se, dakle ugledni trolist našao jednoga travanjskoga dana u Ogulinu. Tri čovjeka, lički Srbin Budisavljević, karlovački Hrvat Mažuranić i štajerski Austrijanac Frischauf, i eto namah i eminentne znanstveno-književničke internacionale s posebno sjajnom caklovinom

Johannes Frischauf

Bude Budisavljević

Vladimir Mažuranić

izrazite planinarske komponente. Frischauf je prvenstveno mamio Klek, a Budisavljević i Mažuranić bijahu djeca hrvatskoga krša. I - suradnička planinarska i prijateljska sprega nametnula se nekako sama od sebe. Prepustimo sada riječ Budisavljeviću!

»Sjedimo za podnevom u zahlađu oblastne, sad županijske zgrade, što o čem se spominjaju-ći Mažuranić i ja, još mladi ljudi oba. Kad odnekle preko trga uperio ravno ka nama stran čovjek srednjega rasta a »jarčije« brade pa i inače nastranite vanjštine. Odjeven je reć bi - na bolju, ako i ne posve na gospodsku, ma nekuda čudoliko. Na glavi mu smeđ putni škrljak na obod, a na tielu mu dug kišni haljinac poput vreće do koljena spuštene, oko gola vrata i više kukova na široko prorezane, na nogama poput opanaka tamno-žuta obuća. Priđe smireno k meni i ponizno skide škrljak, a s glave mu zievnu kao da bi na vidnu nebu pun mjesec. »Pa ti se pokloni, da se smrviš na srdeu, er znaš, da toga dostojan nisi« - onaj tren gledajući sniženi mu poklon, glavom mi munu više od obiesti, Kurelčeve rieči. I upilim otmjenom tobože zbiljom oči u ponešto plaho i stidljivo, al pitomo i uvoljno došljakovo zrieće. Ovaj požubori ili smrsi nešto poput imena, maši se rukom u njedra i dohvati te mi pruži pismo, i dovrgne uz neku smetnju njemačkim jezikom: od gospodina brata vašega s Rieke. - Nuto, i taj li je moga ludog srca, pa mi na vrat šalje... - promislim i omjerim putnikovu preponiznost mrvučak sumorno, možda i sumnjičavo, a njemu još uvijek s glave mjesec za il volite - sja.

Kad preletih okom prve redke, još brže proletem ostale, i trgnem se naglo, i pruživ se u vis sav savcit, i poklonim se pokloniku duboko, ponudim mu na pozdrav ruku najučtivije, i okrenem se nehatnomu, a s nagle promjene nešto začuđenomu Vladimiru zbunjeno, pa mu progugolim njemački: »Herr Universitäts Professor, Dr. Johannes Frischauf aus Graz«, a moj se skromni, dobroćudni, poštteni Stajerc na obe strane opet pokloni, da se ovog puta, Bože prosti va istinu - smrviš na srdcu er znaš da toga dostojan niesi. I domala nestane mjeseca s njegova nebi-šta, a ja u dušak pripovjedim od rane mladosti desnomo prijatelju, kako je učena ova glavica, ne samo na

glasu matematičar - čije se učevne knjige rabe i na riečkoj pomorskoj akademiji, (kod koje je brat moj Stanko tada službovao), već da je i čuven turista pa došao, da poište, gdje li se Kleku na tjemenu gromovi legu.

Sad je da što mene zapalo, da odam dužnu poštu ljudini, što no pod častnu onu čelu zgmuo toliko znanja, toliko umlja i da se na usluzi nađem dobro došlu planinaru.

Lasno ti je, brajane, dočekati gosta najodličnijega i ugoditi mu susretanjem najodličnijim, kad uza se imaš Ivanova Vladimira, za koga se na daleko zna, da su u svakom biranom krugu načinom i osladom biser-niti tankoumna mu domjenka uz osobnu prijazan i ljubeznivost tkanu na gospodskoj tari dubrovačke vlastele i slave...

Za sutra dan u cik zore naručim putniku zgodna i uzdana vodca na vještičje gumno starca Kleka, a oko pete za podnevom dočekam smjela hodca na ogulinskome trgu. Ono jučer zamišljeno, kao da bi u same logaritme ugužvano lice, danas se preodjelo veselim vedrivom, a zborna mu usta zbornu zborahu o divnu pogledu s gorskoga tjemena tjemenu Kleku. Ponudim ga, da se pođe pookriepiti, poodmoriti; ali moj gost umiljatom zbiljom odpovidje, da je nešto založio sred gore, a sad da bi volio pružiti mrvučak ukočene noge jednakim korakom u ravnici... Sgledamo se - i pođemo onda bez daljega pogovora k Zuli - kako ondje vodu zovu - pa se poslije otisnemo k Otoku, ubavom selcu prema Oštariji. I tek pod mrak vratimo se kući, a putem se siti narazgovarali, ponajviše o kulturnoj zadaći i domašaju sviestna rada planinarskih udruga...

A sad... da na kratko dopričam, stoje dalje i kako je bilo... Dne 2. junija 1874. posla mi sveučilišni profesor Dr. Johannes Frischauf iz Graca ovo pisamce:

»Veleštovani gospodine!

Slobodan sam priposlati Vam kratak oris hoda moga na Klek. I visinu sam, držim, opredielio prilično pouzdano; jer mi je uz dobar instrumenat, dobro poslužilo i vrieme. Raspoložite s ovim sastavkom po volji i smatrajte ga kao spomenik iskrena prijatelja prirode, koji je rad, da proneše u šire krugove dobra svojstva vriedne,

prem sad još malo poznate peče vaših gorštaka. Uz odlično itd...»

Za tim stiže od njegove ruke drugi list, pisan dana 6. julija 1874, koji glasi: »... Slobodan sam priposlati Vam izvještaj o posljednjoj mjesečnoj skupštini štajerskoga planinskoga društva. Ujedno se usuđujem zapitati najuljudnije: da li će ljetos koje društvance poći iz Ogulina na Plješivicu ili na Plitvička jezera? Bude li mi voljako moguće, pridružio bih se, da upoznam i te krajeve Hrvatske...

Kako je sa hrvatskim alpskim društvom? Mi u Gracu živo želimo, da ožive što prije. Sada već ponovice rade ugarsko, galičko, pače i francesko društvo; a njemačko, austrijsko, švicarsko i talijansko, postoje već odavno. Sva se ova društva dobro paze i domienjaju zamjenito; a baš ovakova su društva te kako podobna, da zbliže strane elemente. Uz najsrdačniji...»

Pobuđen dolazkom i nagovorom profesora-planinara, pisao sam namah obšinio u Zagreb, a na ruke umnoga i poput mrava radinoga rodoljuba, profesora Dr. Gjura Pilara, koga nam je nemila smrt toli rano pokosila na žalost rodu, na štetu knjizi. Poslah mu poslije i pravila štajerskoga planinarskoga društva i druge društvene publikacije, a kako se slučajno razminusmo pri zamiemoj slavi svečanoga otvorenja našega sveučilišta, to nam bješe napismice dopresti razgovor i dogovor o osnutku hrvatskoga planinarskoga društva«.

Pilarov odgovor Budisavljeviću bio je, dašto, pozitivan.

Takav je dakle, bio dohod i tako su udarani temelji pioniru planinarstva na jugoistoku Europe u godini 1874. Tu su počeci i temelji našem u mnogo čemu slavnom HPD-u u Zagrebu. Ponajvažnija iskra koja se ubrzo rasplamsala u pravu društvenu baklju, vrcnula je i zapalila se u Ogulinu. Bio je to dolazak profesora Frischaufa i njegov pobuđujući razgovor ovoga travanjskog popodneva s čestitim mladim i dobronamjernim Budom Budisavljevićem.

Prošlostoljetna hrvatska politička stvarnost svakom je našem iole obrazovanijem čovjeku dovoljno znana.

U takvim je uvjetima tanašni sloj istinskih intelektualaca i nesebičnih hrvatskih rodoljuba, narodnjaka, uporno radio znanstveno i

književno, nastojeći obogatiti hrvatsku kulturnu baštinu djelima trajne ili barem trajnije vrijednosti. U krug takvih vrijednih narodnih ljudi i marljivih kulturnih radnika spadaju i hrvatski planinari. Svjedočanstava o tome nacije i u prvoj historiografskoj i stručnoj planinarskoj publikaciji objavljenj u Zagrebu 1884. prigodom desete obljetnice postojanja HPD-a. To je »**Spomenica Hrvatskog planinskog društva**«, u kojoj osobito vrijedan višegodišnji tajnik tog društva, **Levin Schlosser-Klekovski** pod naslovom »Ljetopis društva 1874-1884«, u uvodnim rečenicama i odsječcima, ovako prikazuje prethodne elemente, inicijatore, osnivače i osnivački sastanak HPD-a:

»U zemljan domovini našoj susjednih nastao je nov život. Rtovi i grebeni smatrani dugo ne-pristupnimi postaše redovitim posjetilišti poduzetnih i krepkih muževan tražećih u prirodi naslade.

Spomenica HPD-a iz 1884., izdana povodom 10. obljetnice djelovanja Društva, vrijedan dokument o počecima organiziranog planinarskog djelovanja u Hrvatskoj

Naravnim postupkom pređe nova ta struja i na naše zemljište a prenesoše ju turiste susjedne Štajerske, prije svega pako g. dr. J. Frischauf, profesor matematike na sveučilištu u Gracu, izticao svagdje divote naših kraških visočina.

Njegovi spisi, a još više njegova obodrava-juća rieč, potaknu pojedine **prijatelje narodnjega napredka, a imenito g. B. Budisavljevića** te je on počeo brižno oko toga nastojati da Hrv. planinsko društvo u život stupi. **Dne 15. listopada 1874. sakupe se prvi put na poziv g. dr. Pilara sliedeća gg: Bude Budisavljević, Spiro Brusina, Gjuro Crnadak, dr. Uroš Cučković, Vaso Dizdar, Ilija Guteša, Josip Janda, dr. Petar Matković, dr. J. Kr. Schlosser, Josip Torbar, Ljudevit Vukotinović i Pavao Zulić, da se dogovore glede osnutka planinskoga društva. Gospodi dr. Gjuri Pilaru, Josipu Torbaru i Lj. Vukotinoviću bude povjerena izradba društvenih pravilan** a ujedno naloženo, da ista vis. kr. zem. vladi potvrde radi podnesu, te čim usljedi odobrenje pravilah, da sazovu članove, koje će

ostala prisutna gospoda sakupiti, u glavnu skupštinu.« Treba pripomenuti: od 13. prisutnih šestorica su akademici.

Ovo je temeljna dokumentacija i svjedočanstvo o počecima organiziranoga planinarskoga rada u našoj domovini. Dakle, **15. listopada 1874.**

Ima vjerodostojnih indicija, koje upućuju na zaključak, da je planinarski rad u Hrvatskoj živnuo već nakon prvog osnivačkog sastanka, održanog u listopadu 1874. Inicijatori i osnivači HPD-a nisu jaganjački krotko, ponizno i besplodno čekali dok društvena pravila budu izrađena, prihvaćena, otposlana na potvrdu i napokon odobrena, pa da se uzmogne planinarski društveno raditi i aktivizirati. Budući da su osnivači HPD-a bili veoma ugledni znanstveni, kulturni, sveopće uvažavani i poštovani javni radnici, nije bilo posebnih razloga da se odmah ujesen ne otpočne društvenim planinarskim radom. Tako su, pored ostaloga, na posebno državnom sastanku u prosincu iste godine, kojega nije pogrešno nazvati osnivačkom skupštinom (za

Zgrada Hrvatskog prirodoslovnog muzeja (nekada Narodnog muzeja) u kojemu je prije točno 150 godina održan osnivački sastanak HPD-a

razliku od osnivačkog susreta i sastanka u listopadu), prihvaćena pravila što su ih izradili Pilar, Torbar i Vukotinović. Pravila su zatim otposlana nadležnoj upravnoj vlasti na potvrdu.

Dok je na prvome sastanku bilo trinaest sudionika, stvarnih osnivača planinarskoga društva, krajem 1874. bilo je već tridesetpet članova ovog društva. U djelomično sačuvanome jednom starom popisu članova HPD-a i u raznim vrelima i arhivskim bilješkama nalazimo imena sljedećih pionira planinarske misli i organiziranih planinara krajem prve radne planinarske godine (1874) u Hrvatskoj:

1. Bauer dr. Juraj
2. Brusina Spiridion
3. Budisavljević Bude
4. Crndak Đuro Čučković
5. dr. Uroš Deželić
6. Đuro Divković
7. Mirko Dizdar
8. Vaso Fon Josip
9. Guteša Ilija
10. Gvozdanović ml. Dragutin
11. Hudovski Adolf
12. Janda Josip
13. Kalabar Ferdo
14. Krešić Vladimir
15. Lenuci Milan
16. Magdić Franjo
17. Mallin dr. Ivo
18. Marković dr. Franjo Matković
19. dr. Petar Mazzura
20. dr. Šime Mrazović
21. Mato Pilar
22. dr. Gjuro Pliverić
23. dr. Josip Rački
24. dr. Franjo Schlosser-Klekovski
25. Ljudevit Schlosser-Klekovski
26. dr. Josip Stožir
27. Ivan Smičiklas Tadija
28. Torbar Josip
29. Vončina Ivan
30. Vidrić dr. Lovro
31. Žulić Pavao
32. Vukotinović Ljudevit

U spletu časnih imena inicijatora, osnivača i utemeljivača hrvatskoga planinarstva, osim

Gjuro Pilar

naprijed već spomenutog **Bude Budisavljevića** i **Johannesa Frischaufa**, posebnu pozornost i poštovanje treba posvetiti par excellence znanstvenicima s duboko urezanim imenima u povijesti hrvatske kulture.

Čovjek na koga se Budisavljević najprije obratio nakon svog razgovora s Frischaufom i tada glavni zamašnjak planinarske akcije, sazivač i predsjedavajući prvome sastanku 15. listopada 1874. bio je Slavonac, **akademik dr. Gjuro Pilar**. Sveučilišni je studij apsolvirao u Bruxellesu, gdje je također diplomirao i 1868. stekao znanstveni stupanj prirodnih nauka, a samo godinu dana kasnije izabran je i potvrđen za docenta briselskog sveučilišta. Nakon konstituiranja 1874. obnovljenog Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, dr. Pilar bio je odmah potvrđen za redovitog profesora geologije i mineralogije, a 1875. izabran za pravog (redovitog) člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Dva puta povjeravana mu je dužnost i čast dekana Filozofskog fakulteta, a 1884/85. izabran je i za rektora Sveučilišta.

U hrvatskom saboru, u koji gaje god. 1881. birao njegov rodni grad Brod, pripadao je opoziciji. Bez sumnje čovjek izvanrednog obrazovanja, poliglot, nadasve marljiv, primjerno čedan, prilično povučen i tih, napisao je veoma mnogo znanstvenih radova iz područja

Ljudevit Schlosser Klekovski, prvi predsjednik HPD-a

prirodnih nauka, napose iz svoje uže struke, i ti su mu radovi pribavili nepodijeljeno velik ugled i svestrana priznanja znanstvenoga svijeta u domovini i inozemstvu. Od prenaporna rada, ne pazeći na sebe dovoljno, počeo je naglo propadati, razbolio se početkom 1893. i na zaprepaštenje učena svijeta i sveopću narodnu žalost preminuo već u svibnju iste godine ne navršivši ni 50 godina.

Drugi svojevrсни znanstveni gigant i hrvatski planinarski klasik je prvi predsjednik HPD-a i praliječnik Hrvatske, **akademik dr. Josip Kalasancij Schlosser-Klekovski**. Rođen Moravac i asimiliran u hrvatskoj sredini, Schlosser je uz liječničko zvanje sve svoje slobodno vrijeme posvećivao prirodi, napose planinskoj prirodi.

Živeći u mlađim godinama u Križevcima upoznao je i zavolio kalnički brdski kraj, što ga je kasnije poticalo na izlete i boravak u krševitoj planinskoj prirodi Gorskoga kotara i Like. Biolog već po liječničkoj struci, osobitu je pažnju posvećivao biljkama i kukcima. Najuže surađujući s ilircem Vukotinovićem podigao si je trajan spomenik djelom »Flora Croatica« i »Fauna kornjašah Trojedne kraljevine«.

Uspeo se na sve znatnije planine u Hrvatskoj, otkrio mnoge rijetke i nove biljke, a posebno

muje znamenit nalaz *Pedicularia Schlosseri*. Vukotinović je njemu u čast opisao poseban biljni rod *Schlosseria* (Šloserka) iz porodice štitarki. Starija planinarska generacija prozvala je na Risnjaku jedan floristički osobito interesantan i bogat mali prirodni perivoj Schlosserova livada, ali gradeći kasnije baš na tom malom risnjačkom proplanku poveći Sl oserov planinarski dom, taj cvjetnjak i raritetni prirodni perivojčić je uništen. U toku drugog svjetskog rata izgorio je i stari Šloserov dom. Schlosser je predsjednikovao HPD-om u prvoj radnoj godini.

Pišući iscrpnu nekrološku »životopisnu crtu« o »Dr. Josipu Calasanciju Schlosseru vitezu Klekovskom«, botaničar i planinar **Ljudevit Rossi** mjerodavno je ustvrdio: **»Godine 1877. mjeseca kolovoza pohodi sa sinom si Levinom gorski kotar, naime preko Delnica, Crnogluga na Rišnjak, gdje ubra *Gnaphalium Leontopodium*, dosele u Hrvatskoj nenađen...«** Znači, planinarima posebno mio i drag alpski cvijet runolist (*Gnaphalium leontopodium*; Hire ga je nazvao *bjelolist*) na tlu (uže) Hrvatske prvi je našao baš prvi predsjednik HPD-a i tu činjenicu potrebno je napose pribilježiti i svrsishodno istaknuti.

Treći znanstveni velikan, planinarski klasik i treći po redu predsjednik HPD-a (1880-84) također je **akademik, hrvatski preporoditelj-ilirac Ljudevit Vukotinović** (1813 - 1893). U mladosti je prvi doglavljenik Ljudevita Gaja. Pravne je nauke studirao na Pravoslavnoj akademiji u Zagrebu, a završio ih u Požunu (Bratislavi). Premda mađarskog porijekla (porodično prezime Farkaš) oduševljeno je kao asimilirani Hrvat pristao uz ilirski odnosno hrvatski narodni pokret, a u burnoj 1848. godini sudjeluje u ratu protiv Mađara. Službujući kao županijski podbilježnik u krizevačkom gradu i kraju, a kao veliki sudac u Moslavini, Vukotinović je zavolio bregovitu prirodu i kasnije se nije mogao odijeliti od planinarenja i planina.

Odlikovao se enciklopedijskom svestranošću; bio je pjesnik, dramatik, beletrist, publicist, ekonomist, arheolog, geograf, mineralog, geolog, botanik i - napose - planinar. Posebnu je pažnju posvetio Medvednici, o kojoj je u Akademijinu »Radu« napisao geološku raspravu. Zajedno

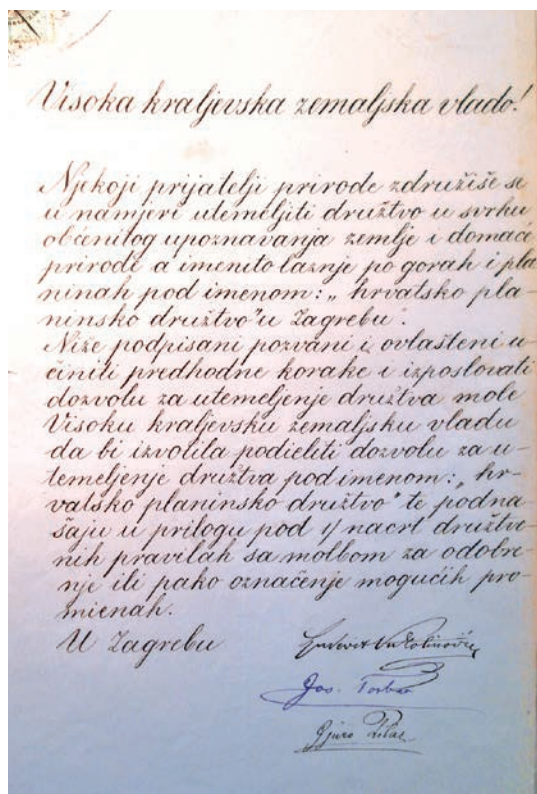
sa Schlosserom objavljuje 1869. opsežno djelo »Flora Croatica«. Živo surađuje pri osnivanju Hrvatskog narodnog muzeja, a nakon smrti Dragutina Rakovca uređuje »Gospodarski list«. Neosporno, veliko ime ne samo u povijesti planinarstva nego i osobito plodan znanstveni sijač na hrvatskoj narodnoj njivi.

Četvrti div-klasik u povijesti hrvatskoga planinarstva i posebno veliko ime u kulturnoj povijesti hrvatskoga naroda, ravnatelj je zagrebačke realke, matematičar i fizičar po užoj struci, biolog po posebnom interesu, svećenik s posvećenom tonzurom na glavi, predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i dvokratni predsjednik HPD-a (1876 - 1880 i 1884 - 1893), **akademik dr. Josip Torbar**. Osobito nadareno seljačko dijete, Torbar je postao svećenik, ali zbog svojih naprednih misli u biologijskim pitanjima - što je došlo do izražaja i u njegovu uređivanju »Književnika« god. 1864. - bio je mnogo napadan od hijerarhijske vrhuške zagrebačkoga Kaptola, napose od žestokog protivnika darvinističkog evolucionog učenja i vjeroučitelja dr. Jurja Zerjavića, kasnijeg župnika svetišta i prošteništa Marije Bistrice. Tada gotovo buntovna načela prirodoslovnog naprednjaka i svećenika Torbara, danas su jasna već svakome dačetu i suvremena mlada ne samo svjetovna nego i svećenička generacija odaje prošlostoljetnomu Torbaru nadublje poštovanje.

Iskreni rodoljub i uvjereni naprednjak Torbar je često dolazio u sukob ne samo s crkvenim poglavarima nego i s predstavnicima protunarodnog političkog režima. Ban Pavao Rauch smijenio ga je s dužnosti ravnatelja realke i zajedno s ostalim naprednim profesorima prijevremeno umirovio godine 1867. Kad gaje narod godine 1868. izabrao za župnika u Jastrebarskom, tadašnja mu vlast nije dala investituru. Sudjelovao je u radu Hrvatskog sabora 1861, 1865. - 1867. i 1875. boreći se uporno za ukidanje feudalnih privilegija i preživjelih društvenih odnosa, a za najširu demokratizaciju i »jednaka prava za sve«. Bio je, kako se kaže, tvrdokorni opozicionalac i otvoreni protivnik predstavnika tuđinskih režima, dakle protivnik baruna Raucha, unionističkog ministra i bana Bedekovića te plemenitaškog oportuniste Vakanovića.

U književnosti se javlja Torbar već 1849. U znanosti je dao mnogo zapaženih priloga iz prirodnih znanosti i ti su mu radovi bili većinom objavljivani u Akademijinu »Radu«. Uz punu pregršt najbiranijih izraza i komplimentata Torbarovu značaju, jedan od njegovih biografa, Milan Grlović već prije 75 godina kaže, da je Torbar »prvi kod nas popularizirao realne znanosti, proti kojima su vladale velike predrasude«.

Činjenica, daje taj i takav Josip Torbar bio u dva navrata punih 13 godina predsjednik HPD-a, a da su druga dva jednako visokovrijedna prirodoslovca bili također predsjednici HPD-a pet godina (Schlosser 1875, Vukotinović 1880-84), a da je zajedno s Pilarom ta slavna **klasična planinarska kvadriga** bila u samome vrhu hrvatske znanstvenosti, ta svi su oni bili akademici, tada je razumljivo i dovoljno jasno kako i zašto je i rad HPD-a u prvom razdoblju njegova života

Zamolba Visokoj kraljevskoj zemaljskoj vladi, kojom potpisani Ljudevit Vukotinović, Josip Torbar i Gjuro Pilar traže dozvolu za »utemeljenje društva pod imenom »Hrvatsko planinsko društvo«

Hrvatsko planinsko društvo u Zagrebu.

Prva glavna skupština
29. travnja 1875

Sve predsjedništvo, podpredsjedništvo i odborništvo.

Predsjednik: Schlöter 20 glava, Vukotinović 3, Tutar 1.
Podpredsjednik: Tutar 14 gl., Vukotinović 9 gl. Pitar 1 gl.
Odbornici:
Vukotinović 12 gl., dr. Antković 12 gl., dr. Bauer
21 gl., Pitar 21 gl., Vidnić 12 gl., Pihon 12 gl., Hriec
11 gl. — Lamnic: dr. Vasić 12 gl.,
Guljić 8 gl.

2. Odbornici dolje glasa: Grušić 7, Tutar
6, Larić 3, Schlöter mlađi 5, Tutar 6, Larić 4,
Pogledić Drag. 3, Žigorić 3, Prelog 4, Smektaš
1, Hriec 1, Woodbury 1.

Prisutnih bijaše 26 članova.

Ovaj zapis ljetopisca HPD-a Levina Schlosser-Klekovskoga suglasan je s izvornikom »Zapisnika hrvatskoga planinskoga društva u Zagrebu« o prvoj glavnoj skupštini, što se čuva u Planinarskom muzeju Hrvatske u Samoboru. U tom izvorniku nalazimo još podatke, da je kod izbora predsjednika Schlosser dobio 20 glasova (od 26 prisutnih), Vukotinović 3, Torbar 1, a kod izbora potpredsjednika Torbar 14 glasova, Vukotinović 9, Pilar 1. Broj glasova za pojedine odbornike bio je: Pilar i Bauer po 21, Vukotinović, Matković i Vidrić po 12, Plohn i Krešić po 1 1; zamjenici odbornika: Cučković 10 i Zulić 8 glasova. Osim izabranih članova prve društvene uprave, prigodom izbora odbornika dobili su još glasove: Šarić 8, Brusina 7, Torbar i Fink po 6, Schlosser »mladi« (vjerojatno se radi o Levinu) 5, Suk i Prelog po 4, Pogledić i Žigrović po 3 te Stožir, Smičiklas i Novotny po 1 glas.

Osnutak prvog našega planinarskog društva dočekala je i prihvatila hrvatska javnost s mnogo simaptija i pravilnim razumijevanjem osobitog značenja tog društva u kulturnom životu Hrvatske. U svom retrospektivnom povijesnom prikazu prigodom pedesete obljetnice HPD-a prof. ing. S. Szavits-Nossan konstatira: »Već prve poslovne godine 1874. - 1875. brojilo je društvo 252 člana i 1 članicu, među kojima vidimo cvijet tadanje hrvatske a napose zagrebačke inteligencije. Od onih muževa, koji su već kod osnutka pristupili u HPD a kasnije u javnom životu Zagreba i Hrvatske zauzeli ugledan položaj spominjem u pomanjkanju prostora tek sljedeća imena: dr. Milan Amruš, Milorad pl. Cuculić, Gjuro Deželić, dr. Josip Fon, Ivan pl. Kukuljević-Sakcinski, Matija Mesić (prvi rektor hrv. sveučilišta), Milan Nossan, dr. Franjo Rač-ki (kanonik i predsjednik Akademije), Tadija Smičiklas, August Senoa, dr. Bogoslav Sulek, Ivan vitez Tmski, Eugen Tomić, Ivan Vončina (tadanji načelnik zagrebački), Adolfo Veber (kanonik), dr. Ivan Zalar i mnogi drugi.

Od prvih članova HPD danas su još na životu, koliko je meni poznato, slijedeća gg.: Milorad pl. Cuculić Bitorajski, veliki župan u miru, Josip Fink, kr. grad. nadsavjetnik u m., Ivan Haffner, prof. u m., dr. Mijo Kišaptić, prof. u ni., Milan Krešić, Vladimir Krešić, ing. Milan Lenuci,

gradski grad. nadsavj etnik u m., Vjekoslav Novotni, prof. u m., Franjo Pećak, zlatar i gđa. Josipa Vrbančić«.

Ovaj Szavits-Nossanov citat nije zanimljiv samo zbog navođenja točnog broja članova HPD-a ($252 + 1 = 253$) u »prvoj poslovnoj godini 1874-1875« nego i zbog navođenja (pored imena) zanimanja, zvanja i društvenog položaja pobrojanih članova HPD-a u tadašnjem »javnom životu Zagreba i Hrvatske«, čime je želio autor toga citata opravdati svoju (uostalom točnu) tvrdnju, da se u HPD-u okupio »cvijet tadanje hrvatske, a napose zagrebačke inteligencije«.

U naprijed prikazanom popisu članova-osnivača (ili utemeljitelja) HPD-a u godini 1874. ne nalazimo imena sedamnaestero uglednih i zaslužnih javnih radnika Hrvatske, što ih prof. ing. Szavits-Nossan posebno ističe u svom pregledu članova u »prvoj poslovnoj godini«. To su (alfabetskim redom): Milan Amruš, Milorad Cuculić, Josip Fink, Ivan Haffner, Milan Krešić, Ivan Kukuljević-Sakcinski, Milan Lenuci, Matija Mesić, Milan Nossan, Vjekoslav Novotny, August Šenoa, Bogoslav Šulek, Josip Eugen Tomić, Ivan Trnski, Adolfo Veber, Ivan Zahar i prva Hrvatica - organizirana planinarka Josipa Vrbančić. Bitno je u svemu tome, da su ti ugledni naši pređi već »prve poslovne godine«, dakle 1874-1875. bili članovi HPD-a.

Hrvatsko planinarsko društvo neosporno je jedno od najstarijih planinarskih društava a Hrvati deveti narod u svijetu s planinarskim društvom.

Prema relevantnim podacima, provjeravajmo prema načelima i zahtjevima znanstvenog metodičkog postupka u pronalaženju i utvrđivanju istine, redosljed osnivanja najstarijih planinarskih društava je slijedeći:

1857: Alpine Club, London;

1862: Der Österreichische Alpenklub
(Österreichischer Bergsteigerverbund);

1863: Der Schweizer Alpenklub (Club Alpine Suisse);

1863: Club alpino di Torino (od 1867:
CAI = Italiano);

1868: Der Steirische Gebirgsverein;

1869: Österreichischer Touristen Club, Wien;

1869: Deutscher Alpenverein;

1872: Societa degli Alpinisti Tridentini;

1873: Magvar Karpati egvesiilet;

1873: Polskie Towarzystwo Tatrzańskie, Krakov;

1874: Club Alpine Francais, Paris;

1874: Hrvatsko planinsko društvo, Zagreb.

Broj planinarskih društava, osnovanih između 1857. i 1874. godine, bio je zapravo veći, jer su neki od pobrojanih alpinskih klubova (ili društava), napose pak savezi u svojoj organizacionoj mreži obuhvaćali prostorno razdvojene sekcije i manja provincijska društva sa samostalnim radnim statusom. Usprkos tome, starosna vrijednost i opće kulturno značenje Hrvatskog planinarskog društva nije umanjeno ni okrnjeno.

Solidni organizacioni temelji našem planinarstvu bili su, dakle, postavljeni u godinama 1874. i 1875. To je povijesna istina.

Otpočeo je siguran i čvrst hod kulturnog i društvenog života hrvatskog planinarstva. Dileme o imenu društva bijahu ubrzo raspršene. Ni jedno od prvobitno zamišljenih imena nije u potpunosti udovoljavalo težnjama, osnivača. Ni »hrvatski gorjanin«, ni »društvo za poznavanje i izpitivanje zemlje«, ni »društvo za laznju po gorah«. Nije prihvaćena ni sugestija »društvo za penjanje na gore«, kako je prije prve glavne skupštine pisao i predlagao zagrebački dnevnik »Obzor« 24. veljače 1875.

Napokon su se osnivači suglasili i jednoglasno prihvatili osnivačkim težnjama i narodnim potrebama sedamdesetih godina najadekvatnije ime. Jednostavno, kratko i jasno, društvo je imenovano: **Hrvatsko planinsko društvo**.

Otada se mnogo šta izmijenilo u svijetu i u našoj domovini. Ipak, čini se, da **ono bitno planinarsko, odnos, humani odnos prema planinskoj prirodi i čovjeku u toj prirodi nije se, ne može se i ne smije** (ili se bar ne bi smio) **izmijeniti**.

Zbog toga, prije sto godina solidno utrtrim planinskim putovima i planinarskim smjernicama hrvatski se planinari sa zadovoljstvom i ponosom kreću i danas.

*Odlomci iz studije »Povijest hrvatskog planinarstva« Vladimira Blaškovića
(Hrvatsko planinarstvo, PSH, 1975.)*

Otvorena Planinarska obilaznica Dinara!

Alan Čaplar, Zagreb

Svečanim programom na Kninskoj tvrđavi u subotu 14. rujna 2024. otvorena je Planinarska obilaznica Dinara. Otvorenje planinarske obilaznice na najvišoj hrvatskoj planini bio je jedan od središnjih događaja obilježavanja 150. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj.

Predsjednik Hrvatskog planinarskog saveza Darko Berljak, glavni tajnik HPS-a i autor obilaznice Alan Čaplar, izaslanik Ministarstva turizma i sporta Tadimir Radobolja i šibensko-kninski župan dr. Marko Jelić u svojim govorima istaknuli su bogatu tradiciju organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i važnost planine Dinare, koja je zbog svojih vrijednosti 2021. proglašena parkom prirode.

Predsjednik HPS-a Darko Berljak osobito je naglasio: »Hrvatski planinari danas se aktivno skrbe o više od 6000 kilometara registriranih planinarskih putova i 160 planinarskih domova, kuća i skloništa. Vrijedi se ovom prilikom podsjetiti da je Hrvatski planinarski savez odmah nakon Domovinskog rata počeo redovito svake godine krajem svibnja organizirati pohode na najviši vrh

Hrvatske te osigurao znatna ulaganja u izgradnju, obnovu i uređenje planinarskih objekata i putova na Dinari, sve u cilju sigurnijeg i ugodnijeg boravka planinara, ali i svih ostalih posjetitelja na Dinari. Uz putove, domove, kuće i skloništa dodatni sadržaj za planinarenje pružaju planinarske obilaznice, među kojima je najpopularnija Hrvatska planinarska obilaznica, koju smo uspostavili povodom 125. obljetnice hrvatskog planinarstva. HPS se također trajno skrbi i o nedvojbeno najljepšoj planinarskoj obilaznici u našoj zemlji – Velebitskom planinarskom putu, koji je otvoren 1969. prigodom 95. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj. Tim izrazito popularnim planinarskim obilaznicama danas pridružujemo i ovu obilaznicu po Dinari, uvjereni da će ona također biti planinarski sadržaj najvišeg značaja, zbog niza povijesnih, kulturnih, geografskih i planinarskih posebnosti Dinare. Uostalom, u prvom hrvatskom romanu »Planine« napisanom 1536., dakle prije 488 godina, Petar Zoranić osim o Velebitu pisao je o planini istočno od njega na kojoj obitava vilenica Dinara i njena kćer vila Krka.«

Okupljanje planinara kod zastave HPS-a na Kninskoj tvrđavi

Govor predsjednika HPS-a Darka Berljaka na otvorenju obilaznice

Nastup KUD-a Kralj Zvonimir iz Knina

MARIO RIPLI
MARIO RIPLI

Glazbeno-scenski dio programa

Autor obilaznice, glavni tajnik HPS-a Alan Čaplar sažeto je opisao motive za uspostavu vezne planinarske obilaznice preko najvišeg vrha Hrvatske: »Zamisao o planinarskoj obilaznici na Dinari postojala je već dugo vremena, a proizašla je iz saznanja da najviša hrvatska plaina i najviši vrh naše domovine nemaju svoju planinarsku obilaznicu. Vrh Dinare je kontrolna točka Hrvatske planinarske obilaznice i još nekoliko desetaka drugih točkastih planinarskih obilaznica no nijedna od njih ne omogućuje cjelovito upoznavanje Dinare. Planina Dinara ima poseban značaj za hrvatske planinare jer je ona ujedno i jedan od simbola Republike Hrvatske. Dodatni poticaj za osnivanje obilaznice bilo je i nedavno stavljanje Dinare pod zakonsku zaštitu u svojstvu parka prirode, a glavni povod za planinarsku obilaznicu je želja sviju nas u Hrvatskom planinarskom savezu da od 150. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj nakon svega trajno ostanu neki konkretni tragovi. Ova obilaznica je upravo jedna od stvari koje će planinare i u idućim godinama i desetljećima stalno podsjećati na 150-godišnju tradiciju planinarstva u Hrvatskoj.«

Predstavnik Ministarstva turizma i sporta Tadamir Radobolja pohvalio je osobito kvalitetnu suradnju s HPS-om i najavio daljnju potporu za projekte uređenja planinarske infrastrukture radi održivog razvoja turizma i unaprjeđenja sigurnosti u planinama. Šibensko-kninski župan dr. Mario Jelić, koji je i sam dobar poznavatelj planine Dinare, također je srdačno pozdravio

sve okupljene planinare i podsjetio na prirodne vrijednosti Dinare i kulturno-povijesna obilježja kninskoga kraja. U glazbeno-scenskom dijelu programa nastupile su članice i članovi Kulturno-umjetničkog društva Kralj Zvonimir iz Knina. Tajnica HPD-a Dinara Valerija Čulina i povjerenik za planinarske putove šibensko-kninskog područja Ivica Ercegovac zahvalili su naposljetku svima koji su pridonijeli uređivanju planinarskih putova i objekata na Dinari te su na kraju programa utiskivanjem žiga prve kontrolne točke u dnevnik Planinarske obilaznice Dinara simbolično otvorili planinarsku obilaznicu.

Na Kninskoj tvrđavi bila je postavljena prigodna izložba o hrvatskom planinarstvu te je priređen besplatan ručak za sve sudionike. Nakon obilaska tvrđave i ručka skupina zainteresiranih planinara organizirano se uputila trasom

MARIO RIPLI

Izvedba skladbe Stina pradiđova

MARIO RIPLI
MARIO RIPLI

Zahvala Ivice Ercegovca svima koji su pridonijeli uređenju planinarske infrastrukture i uspostavi obilaznice na Dinari

Planinarska obilaznica je otvorena utiskivanjem žiga prve kontrolne točke u dnevnik

obilaznice do slapa Krčića, druge kontrolne točke Planinarske obilaznice Dinara.

Planinarska obilaznica Dinara uspostavljena je radi populariziranja najviše planine u Republici Hrvatskoj te prirodnog i kulturno-povijesnog nasljeđa na širem prostoru Knina. Ima 14 kontrolnih točaka, a može se prijeći za dva do tri dana hoda. Put je dug 64 kilometra, a svladava ukupno oko 2500 metara visinske razlike. Započinje u Kninu, prelazi preko Dinare i završava u Kijevu. Obilaznica povezuje postojeće planinarske putove i objekte na Dinari, a na nekim mjestima napravljene su i nove markacije. Prva kontrolna točka je Kninska tvrđava, a dalje put vodi preko slapa

Krčića i Napoleonovom cestom u okrilje Dinare. Na putu su vrhovi Tomin nosić, Badanj, Dinara, Jančija glavica i Gorica. Obuhvaćene su također i planinarska kuća Brezovac i skloništa »Zlatko Prgin« i Martinova košara, a od kulturno-povijesnih spomenika, osim već spomenutih, još i utvrda Glavaš, vrelo Cetine i crkva svetog Mihovila u Kijevu. Na svim kontrolnim točkama postavljene su obavijesne ploče i žigovi. Dnevnik ima 52 stranice, a u njemu se nalazi opis Dinare i cijele trase te prostor za žigove. Dnevnik je ilustriran, a u sredini je pregledna karta Dinare. Osim tiskanog dnevnika, uspostavljen je i elektronički dnevnik <https://pod.hps.hr> te web-stranica <https://www.hps.hr/info/pod/>

MARIO RIPLI
MARIO RIPLI

Izložba posvećena 150. obljetnici organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

Okupljanje planinara prije pohoda po trasi obilaznice

Organizirani obilazak prve dionice puta od Kninske tvrđave do slapa Krčića

sa svim podacima o planinarskoj obilaznici. Svakoga tko dokaže da je obišao svih 14 kontrolnih točaka HPS će nagraditi numeriranom značkom te ga upisati u popis obilaznika.

Osnivač Planinarske obilaznice Dinara je HPS. Put je uspostavljen u suradnji s HPD-om Dinara iz Knina, HPK-om Sveti Mihovil iz Šibenika, PEU-om Stribor iz Šibenika i Turističkom zajednicom Grada Knina. Uređenje planinarskih

putova na trasi Planinarske obilaznice Dinara sufinancirano je sredstvima Ministarstva turizma i sporta u okviru HPS-ova projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura«.

HPS zahvaljuje svima koji su bilo na koji način pridonijeli uređenju Dinare i nove planinarske obilaznice, te svim planinarima želi siguran korak pri obilasku Planinarske obilaznice Dinara!

Posljednji metri pristupa slapu Krčiću

Prvi obilaznici na drugoj kontrolnoj točki obilaznice

Stotinu godina od planinarske značke

Antuna Augustinčića

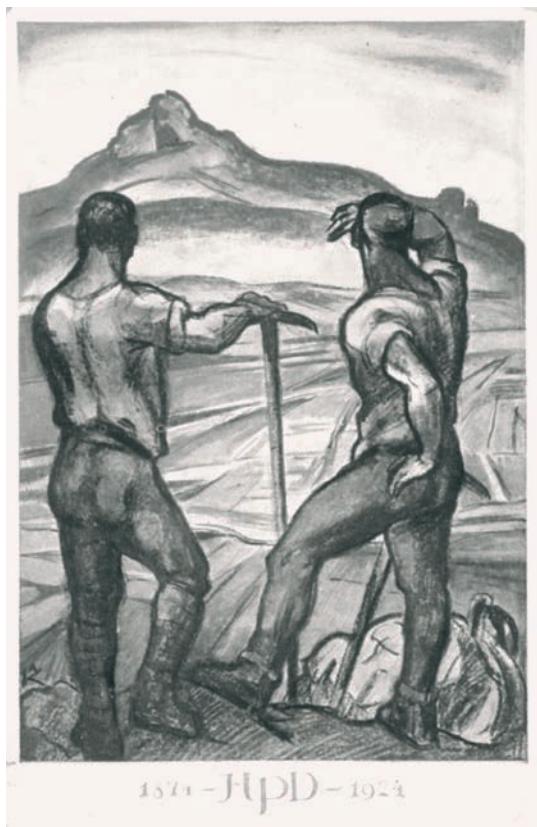
Alan Čaplar, Zagreb

Pedeseta obljetnica Hrvatskog planinarskog društva, 1924., prije stotinu godina, bila je obilježena nizom prigodnih događanja, kao i sve sljedeće »okrugle« obljetnice. Trobroj Hrvatskog planinara 8-10/2024. sadrži opširan stenogram svečanosti održane u velikoj dvorani Hrvatskog sokola u Zagrebu 7. i 8. rujna 1924. te referate koje su tom prigodom iznijeli vodeći planinari toga doba. Među ostalim, u izvještaju o načinu na koji je HPD obilježio 50. obljetnicu nalazi se i bilješka o izdavanju prigodne značke: »Za uspomenu na proslavu pedesetgodišnjice H. P. D. dao je upravni odbor po mlađem našem umjetniku g. Augustinčiću napraviti spomen-znak.« (Proslava pedesetgodišnjice opstanka Hrv. Planinarskog društva, HP 8-10/2024, str. 133).

Podsjetimo se, bilo je to još vrijeme prije izgradnje Premužićeve staze i naših najvažnijih

planinarskih domova. Predsjednik HPD-a bio je Ivan Krajač, odvjetnik iz Jastrebarskoga, koji je svojim djelovanjem dao snažan zamah razvoju našega planinarstva, kako tijekom svojeg predsjedničkog mandata 1921. – 1925., tako i u godinama prije i poslije toga. Potpredsjednik HPD-a bio je profesor Josip Pasarić (nakon Krajača predsjednik HPD-a), a časopis Hrvatski planinar uređivao je Josip Poljak, eminentan stručnjak za geologiju krša i speleologiju te popularizator prirodnih znanosti, koji je 1929. napisao »Planinarski vodič po Velebitu«. HPD je u to vrijeme osnivao podružnice i širio djelatnost posvuda po Hrvatskoj, pa su tako 1924. osnovane podružnice u Bjelovaru, Crikvenici, Dugoj Resi, Križevcima, Sinju i Slavonskom Brodu. Iako su u Hrvatskoj i Europi još bili svježi ožiljci Prvoga svjetskog rata, bilo je to ujedno i vrijeme

Razglednica izdana povodom 50. obljetnice HPD-a 1924.

intenzivnoga kulturnog i društvenog života, a to dobro potvrđuje upravo djelovanje HPD-a.

Augustinčićeva je značka po mnogočemu posebno zanimljiva, ne samo s planinarskoga gledišta, nego i zato što je riječ o jednom od rijetkih falerističkih radova tada mladoga, a poslije svjetski poznatoga kipara. Ona je estetski vrlo lijepa i prepoznatljiva. U katalogu »Antun Augustinčić: Medalje, plakete, crteži« (Ministarstvo kulture RH, Muzeji Hrvatskog zagorja i Galerija Antuna Augustinčića, 2007.) opisana je biranim riječima: »Na okomici značke ukošene prema vrhu, prikaz je stojeće figure planinara u energičnom raskoraku, desne noge podignute na kameno izbočenje. Glava je snažno zakrenuta ulijevo prema ruci kojom drži dugačak planinarski štap, dok se desnom oslanja na podignuto koljeno. Pokrenutom kompozicijom, čvrstom modelacijom i izražajnom muskulaturom, Augustinčić je u toj minijaturi dokazao sposobnost monumentalnog prikaza u malom

formatu, ali i paradigmatiski nagovijestio ekspresivnu putanju svoga kiparskog razvoja.«

Značka postoji u dvije boje – srebrnoj i brončanoj (34 × 20 mm), a navodno i »deluxe« primjerci izrađeni od srebra.

Istraživanje planinara Marijana Pleška iz Klanjca dovela su do zanimljivog saznanja o mjestu nastanka te značke: nećakinja Antuna Augustinčića Katarina Milčić ispričala je kako je prilikom obiteljske šetnje uz Cesargrad Augustinčić zastao uz vidikovac Pesji skok, uz primjedbu da je upravo ondje zamislio lik planinara s obljetničke značke. Augustinčić je uz Ivana Meštrovića i Frana Kršinića bio najeminentniji hrvatski kipar 20. stoljeća. Rođen je u Klanjcu 1900. godine. Učio je kiparstvo od 1918. na tadašnjoj Visokoj školi za umjetnost i obrt u Zagrebu kod Rudolfa Valdeca i Roberta Frangeša, a kada je ona 1922. pretvorena u Kraljevsku akademiju za umjetnost i obrt, nastavio je studij kod Ivana Meštrovića. Diplomirao je 1924., dakle upravo u godini kada je izradio značku za HPD. Imao je tada samo 24 godine. Iste te godine, nakon diplome, otišao je kao stipendist francuske vlade u Pariz radi usavršavanja na École des Arts décoratifs i

Trofej podružnice HPD-a Velebit u Rijeci izrađen 1928. prema prikazu Augustinčićeve značke HPD-a, koji je uručen tadašnjem predsjedniku Podružnice dr. Dinku Viteziću

na Académie des beaux-arts. Boravak u Parizu bio je vrlo važan za oblikovanje i usmjeravanje njegova umjetničkog stvaralaštva.

U sljedećim godinama redovito crta i izlaže grafike u domovini i inozemstvu, a od 1930-ih godina počinje se baviti javnim spomenicima. Kao majstor spomeničkih figura, stekao je svjetski ugled, kako u očima svojih kolega, tako i u očima najšire javnosti. Već u dobi od 40 godina (1940.) primljen je u članstvo Akademije kao dopisni član, a devet godina poslije (1949.) postao je redoviti član. Godine 1946. primljen je kao profesor na Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu te je vodio Majstorsku radionicu za kiparstvo. Jedno vrijeme bio je i rektor ALU-a. U zrelim je godinama stvarao u osami svoga zagrebačkog ateljea. Darovnim je ugovorom 1970. sva svoja djela darovao rodnom Klanjcu, gdje je 1976. otvorena Galerija Antuna Augustinčića. U njoj se nalazi najveći broj njegovih djela, skica i maketa za mnogobrojne spomenike. Kada je 1979. preminuo, njegovi posmrtni ostatci sahranjeni su ispred Galerije, u podnožju skulpture »Nošenje ranjenika«.

Antun Augustinčić postao je svjetski poznat kao kipar, po spomenicima izvedenim diljem svijeta, poput »Rudara« iz Ženeve (ispred

Antun Augustinčić u mladosti

ALAN ČAPLAR

Galerija Antuna Augustinčića na obroncima Cesargradske gore u Klanjcu

zgrade Međunarodnog ureda rada), »Vjesnika mira« – ispred zgrade Ujedinjenih naroda u New Yorku, Spomenika žrtvama fašizma u Adis Abebi, Spomenika seljačkoj buni u Stubici te nizu drugih. Manje je poznat kao umjetnik koji se bavio medaljama i značkama, a upravo je u tom području jedno od njegovih najvažnijih djela obljetnička značka HPD-a iz 1924..

Nemamo podataka o tome je li u mladosti išao u planine, izuzev što je posjećivao Cesargradsku goru iznad svojega rodnoga Klanjca. Nemamo ni saznanja o tome kako su čelnici HPD-a prije stotinu godina došli do Augustinčića i povjerili mu častan zadatak da kreira značku za 50. obljetnicu. Nije nam poznat ni broj izrađenih primjeraka značke. Danas je Augustinčićeva značka rijedak raritet, a u cijeloj povijesti planinarske faleristike ta je značka jedno od najljepših i najvažnijih djela. Ujedno je to jedna od najranijih potvrda Augustinčićeva impresivnog umjetničkog talenta i jedan od najvrjednijih tragova obilježavanja obljetnice postojanja i djelovanja Hrvatskog planinarskog društva prije stotinu godina.

Galerija Antuna Augustinčića nalazi se u središtu Klanjca, točno na početku planinarskog puta prema Cesargradu. Kada se budete planinarskim korakom penjali na Cesargradsku goru, prisjetite se obvezno i kiparskog velikana koji se, iako nije bio planinar, prije stotinu godina svojim djelom upisao u hrvatsku planinarsku povijest.

Kimet – vrh željan pažnje

Željko Brdal, Zagreb

Stara narodna uzrečica »treća sreća« ostvarila se kada sam dobio priliku u sjajnom društvu Alena, Ivice, Hrvoja, Martine i Rikarda ostvariti jedan san. Cilj nam je bio popeti se na vrh Kimet na Bijakovi, kako domaći ljudi zovu tu planinu. Biokovo se proteže duž Jadranske obale, od prijevoja Dubaca do Baćinskih jezera, a sa sjeveroistočne strane omeđuje ga dionica autoceste A1.

Iz Zagreba stižemo upravo spomenutom autocestom, u petak, poslije posla. Od gužve nema ni »g«. Izlazimo na izlazu Zagvozd, a ubrzo potom ulazimo u tunel Sveti Ilija, koji kroz Biokovo povezuje obalni i kontinentalni dio Splitsko-dalmatinske županije. Otvoren je 2013., a nazvan je po istoimenom biokovskom vrhu (1642 m) ispod kojega prolazi. Spuštamo se na Jadransku magistralu kod Baškog Polja, malo se vozimo njome prema jugu, a onda strmom cestom uzbrdo do makarskog naselja Velikog Brda. Umjesto kroz masline i smrike, vozimo se uz mnoštvo visokih betonskih zgrada koje se u taj prekrasan podbiokovski krajolik uklapaju kao prst u oko!

No tu je planinarski dom Velobrdski ledari, uistinu fantastičan planinarski objekt, za primjer i uzor. Nazvan je po mještanima koji su se sredinom 20. stoljeća bavili vađenjem leda iz

biokovskih jama za potrebe hotela u makarskom primorju. Kuća ima praktičan raspored: gledajući od ulaza, prvo su tu dvije prostrane kupaoznice sa zahodima i tuš-kabinama, pa funkcionalna kuhinja sa šankom te dnevni boravak sa stolovima i kutnom garniturom. Na kraju je soba s devet kreveta na kat i jednim običnim, a na gornjoj je etaži još 11 ležaja. Smještamo se u planinarskom domu i pristupamo završnom planiranju sutrašnjeg uspona, s pripremama u dva dijela: gastroteretanom i enološkim *fitnessom*.

Subotnje jutro pomazilo nas je lijepim vremenom, s prihvatljivom temperaturom i bez kišnih oblaka. Državnom cestom Makarska – Vrgorac vozimo se do ulaza u Park prirode Biokovo. Ulaznice smo pribavili putem interneta, termin ulaska je 9 sati, a broj vozila ograničen. Ispred nas je Biokovo u svojoj punoj veličini i visini. Cesta je zavojita, uska i strma, a radi mimoilaženja, napravljena su brojna ugibališta. Stižemo do svoje polazne točke, gdje nas djelatnik parka upozorava da ondje ne možemo ostaviti auto jer je parkiralište namijenjeno posjetiteljima vidikovca. Vozači su premjestili aute, pa se odlazimo »prošetati po nebu«.

Vidikovac »Nebeska šetnica – Skywalk Biokovo« nalazi se u predjelu Ravnoj vlaškoj, na nadmorskoj visini od 1228 metara, tik uz

Vidik s Kimeta prema jugu

IVICA HAJDUK

Na Nebeskoj šetnici na Biokovu

informacijski centar, gdje su suvenirnica i sanitarni čvor. U sklopu vidikovca izgrađen je i geološki stup – trodimenzionalan prikaz presjeka biokovskih stijena. Riječima inženjera građevine, Nebeska šetnica može se opisati kao »prednapeta betonska konstrukcija glavnog nosača na koju se oslanja čelična konstrukcija, sa staklenom podnom plohom«. Riječima običnog posjetitelja, to je čvrsta platforma iznad duboke provalije. Kroz stakleni pod vidi se dubina ispod platforme. Hodanje po staklu izvan ruba litice omogućuje doživljaj strmih biokovskih vrleti iz ptičje perspektive i nikoga neće ostaviti ravnodušnim, uz neizostavno pitanje: je li pod čvrst? Međutim, najljepši je doživljaj fantastičan vidik na more i otoke.

Nakon šetnje po staklu slijedi šetnja po kamenu. Od Ravne vlaške do Kimeta, prema vodiču, ima dva sata hoda. Odmah sam rekao da će nama trebati više. Prvo idemo sasvim kratko makadamom, s kojeg se odvaja tipična kamenjarska staza, koja nam daje do znanja da je ovo carstvo stijenja i kamenja. Staza lagano vijuga u zavojima, a mi hodamo polako i oprezno, korak po korak. Pratimo markacije po stijenama te izbijamo na mali prijevoj. Prolazimo iznad dviju vrtača, koje su obrađene, za razliku od mnoštva onih koje slijede. Staza potom prolazi kroz šumarak te izlazi na livadicu, na kojoj uočavamo desetak divljih konja predvođenih upečatljivim vrancem. Navigacija kaže da smo prošli podno

vrha Ravne vlaške (1350 m). Krećem se tehnikom »štap vodilja«, staza vodi kršem na kojem učestalo nailazimo na konjske i kozje »markacije«. Slijedi uspon na sljedeći prijevoj, a navigacija kaže da prolazimo pored vrha Viskovca (1409 m). Teren je krševit i teško prohodan, za mene veoma zahtjevan, a pogotovo za moju pratnju. Štap stavljam na ruksak i dalje napredujem isključivo tehnikom »pruži mi ruku«.

Pred nama su stjenovita, surova staza, čvrste stijene i pokretno kamenje. Jednom riječju – krš. Knjige kažu da je krš reljef koji čine topljive vapnenačke stijene s mnoštvom udubljenja, poput ponikva i škrapa. Hod je spor i naporan, a bez čvrstih gojzerica ne bi se moglo ni pomisliti na kretanje takvim terenom.

Tu i tamo ima niske bjelogorice. Povremeno nas iznenade »kamenite« livade prošarane klekovinom i busenjem trave. Svako malo zaobilazimo vrtače ili silazimo u njih. Razmještene su u nakupinama, jedna do druge, a razdvajaju ih uski i strmi grebeni. Teren je teško prohodan, a najzahtjevniji su strmi usponi, nakon čega slijede dionice prepune škrapa, po kojima se krećemo kao po jajima. Taj će hod »po jajima« ostati zapamćen po epizodi »željan pažnje«, u kojoj se moj pratitelj spotaknuo, ja sam »procurio« nogom u škrapu, a osigurač je bio za korak prekratak. Krećemo se zaista sporo, ali sigurno, a sa svakim smo korakom sve bliži cilju.

Nakon tri sata hoda nailazimo i na drugog stanovnika Biokova, velikoga, zelenoga guštera, koji je promijenio boju u plavkastu. Nakon toga susreta ispriječila se vrtača svih vrtača, strma i duboka, sa silaskom i usponom. Složili smo se da je to ponikva broj 306, a možda i 444, jer od tog mnoštva vrtača zavrtjelo nam se u glavi i poremetilo brojenje. Činjenica je da na tom terenu prevladavaju ponikve svih vrsta: ljevka-ste ili bunaraste, tanjuraste ili kotlaste, najčešće kružnog oblika, urušene, promjera i dubine od nekoliko desetaka do nekoliko stotina metara, blagih ili okomitih padina. Takav teren, na kojem prevladavaju brojne nakupine vrtača, naziva se mrežasti krš. Teren je i dalje »željan naše pažnje«, osobito kada smo postali svjesni da smo blizu cilja. Naime, nakon prelaska preko stjenovitih polica, povremeno se treba poslužiti rukama.

Tako stižemo na prijevoj s kojeg se otvara vidik prema vrhu. Uzimamo vrijeme za odmor prije, nadam se, završne dionice uspona. Markacija skreće udesno, iznad šumovite vrtače, nakon čega s lijeve strane obilazi sljedeću duboku vrtaču, a zatim se zapadnim grebenom uspinje prema vrhu. Nos mi je sve bliži podlozi, umoran sam, no ekipa i adrenalin daju mi snagu.

Nakon završnoga, oštrog uspona kroz nisku klekovinu prepunu sitnih mušica napokon izlazimo na vršni greben. Vršni dio ima oblik istaknutoga grebena s trima izrazitijim kamenim glavicama. Konačno smo na vrhu, nakon četiri sata i deset minuta uspona i svladanih 300 metara visinske razlike. Kimet (1536 m) kontrolna je točka Hrvatske planinarske obilaznice od 2005. Dok sjedim na vrhu, pada mi na pamet pitanje ima li ime Kimet veze sa začinom cimetom. Nema! Pitam Google, koji kaže da je Kimet topnim povezan sa stočarstvom. Kimet na turskom znači »vrijednost« ili »cijena«, no pretpostavka da je to bilo mjesto trgovinske razmjene stočara čini mi se nakon takvog uspona znanstvenom fantastikom. Kao da razmjenu nisu mogli obavljati negdje niže!

Polijegali smo po travi oko hrpe krupnoga kamenja. Na jednom uspravljenom kamenu ispisano je ime vrha s nadmorskom visinom, a odmah do njega ugrađen je metalni žig. Uživamo u uspjehu. Hvala Rikiju koji nas je spojio u ekipu planinarskih snova. Fotografiramo se za uspomenu i sjećanje. Snovi... Ostvario mi se san, žig Kimeta u mojem je planinarskom dnevniku! Prijatelji mi opisuju vidik koji se s vrha pruža na sve strane domovine... i na more, i na otoke, i na jezera, i na vrhove, a seže i do Hercegovine!

No treba se sada istom stazom i vratiti. Izabrali smo tehniku »umri muški«: spuštanje uz muški stisak »pruži mi ruku«, s osiguračem koji muški drži ručku mogega ruksaka! Pod nogama su nam one iste hrpe stijena i kamenja, no sada prema dolje. Silazak je zahtjevniji sam po sebi, a kada se tome pridoda umor od uspona, baš je naporan. Svako malo otpenjavamo »na rikverc«, uz detaljno i precizno navođenje kamo s nogom ili rukom, pa i glavom. Pravi pravcati labirint krša, s markacijama u kontra smjeru, uz prisjećanje na detalje koje smo prošli. Trio bira trasu, pratnja i osigurač skrbe se i o meni i o sebi. Svako malo nailazimo na stjenovite strmine nagiba kao

Prvi dio uspona

Na Kimetu

na alpskom krovu. Silazim oslanjajući se na pratiteljevu gojzericu kao na rubnjak i uporište, i dalje uz muški stisak ruke. Pohvala tvornici Alpina – gojzerica je čvrsta i stabilna, a potplat drži strminu kao da sam muflon.

Markacija nas vodi nizbrdo padinom ispresijecanom sitnim grmljem, korijenjem, kamenjem, busenjem trave i klekovinom. Hodamo oprezno zbog klimavoga kamenja. Svi smo sve umorniji, pa sve češće zastajemo radi odmora, nadoknade tekućine i sitnih zalogaja energetskih pločica. Kad se krećemo, činimo to oprezno, najopreznije, posebno preko škrapa tik uz rupetine i provalije.

Škrape (griže) su izduženi kameni žljebovi nastali tečenjem vode, koja otapa stijenu. Na toj stazi upoznajemo sve vrste škrapa – dublje i pliće, šire i uže. Po mojem su iskustvu najzahtjevnije one rebraste, tj. mnoštvo paralelnih škrapa u nizu, tzv. škrapari. Dok hodam po škrapama, čini mi se da putu nema kraja, a svaki je korak lutrija, rulet.

Međusobno se bodrimo i tako uz potporu, pomoć i zajedništvo postupno silazimo. Da je

lako – nije, ali kad imate takvu ekipu, možete i do svemira. Sad opet »na rikverc«: hvataj se gore desno rukom, spuštaj lijevu nogu, ne tu, više desno, stani dublje, ma možeš... Kamo da je stavim? Ne vidim gdje je stuba! Ma što gledaš?! Samo slušaj i spuštaj! Ti si uistinu željan pažnje! Zašto si se ukupio, ne mogu se spustiti, nemam uporište tu gdje stojim! Riki me drži za ručku ruksaka, a ja učestalo proklizavam u škrape do ruba gojzerice. Ne želim znati preko čega sam prelazio, možda je i bolje da nisam vidio! Dok hodam tik uza stijene, gojzerica se oslanja s jedne strane o kamen na oštrom nagibu. Ups, propao sam u škrapu! Oprezno izvlačim nogu, baš mi je žao gojzerice. Oprezno idem dalje nadajući se da nema nekih rupa u sačekuši. Doslovce napravim dva koraka i jao: gojzerica se zaglavljuje. Ponovno oprezno vadim nogu. Idi desnom nogom desno, lijevom priključi, a sada lijevu digni na kamen, točno ispred. Štap je upao u usku škrapu i zaglavio se... jedva sam ga iščupao.

Bio je to nedvojbeno jedan od za mene i za pratnju najzahtjevnijih uspona i silazaka! Kretanje je sporo, teren je zahtjevan, pa traži maksimalan oprez i usredotočenost. No srećom, već smo nadomak Viskovca. Kotrljamo se po tzv. kozjoj stazi, mora se paziti gdje se gazi jer svako malo nailazimo na poneke biokovske »rolling stone«e. Sad se već osjeća adrenalin uspjeha, ali i osjećaj umora raste... Jupii, s naše desne strane dvije obrađene vrtache! Blizu smo kraja, i dalje se međusobno ohrabrujemo... I čujem brujanje auta, to je to, imamo još sto metara zračne linije do auta. Stižemo na makadam, to je već nešto sasvim drugo! Za silazak su nam trebala tri i pol sata, gotovo cijeli školski sat manje nego za uspon!

Biokovskom cestom, najvišom hrvatskom prometnicom, vozimo se do najvišeg vrha Biokova – Svetog Jure. Kad smo već ovdje, šteta je ne otići do vrha. Taj 1762 metra visok planinski vrh treći je po visini u Hrvatskoj. Sa Svetog Jure pruža se fantastičan vidik na Makarsko primorje, otoke i Zabiokovlje. Slijede vožnja biokovskom cestom duga 23 kilometra te večera ponosa i zadovoljstva zbog uspješnog izleta.

Sutradan je kiša okupala nedjelju te smo se uz kraće zaustavljanje u Omišu sretno stigli u Zagreb. Bilo je nezaboravno, naporno i zahtjevno!

Kad se spoje priroda i molitva

U spomen i uz zahvalnost planinaru prof. dr. sc. Željku Poljaku

Klara Jasna Žagar, Sesvete

Sutra je Dan državnosti i velik crkveni blagdan Tijelovo. Čovjek se treba pripremiti da čiste duše i otvorena srca stupi pred Gospodina, da mu bez srama može pogledati u oči, da bez kajanja može gledati u oči drugom čovjeku i samome sebi. Ovo je moje malo, intimno, duhovno trodnevlje tijekom kojega ću pokušati očistiti misli i okrijepiti tijelo lijekom koji bez lijeka liječi sve boli – prirodom i molitvom.

Kad sam krenula na put, nisam znala je li to moguće. Koliko se dugo čovjek može opirati zamamnu zovu prirode i molitve? Zar sam im zaboravila vjerovati, zar više ne vjerujem u njihovu ljekovitu moć? A velike su, moćne su! Liječe i kad čovjek ne želi biti izliječen.

Jutro je mirisalo na kišu koja je noću obilno zalijevala brežuljke, šumarke i gorice sjeverozapadne Hrvatske. Sićušne kapljice jutarnje vlage nježno su mi dodirivale lice i ruke. Zrakom se širio opojan miris lipa koje su raskošno cvale u obližnjem gradskom parku. Ludbreg je još mirno spavao, a Bednja je nezainteresirano tekla svojim tokom prema Dravi. Bile smo posve same u tihi predblagdanskim jutru. Drugi je dan moga duhovnog trodnevlja i početak moga malog hodočašća na putu prema blagdanu. Hodat ću Međimurskim planinarskim putom¹.

Nisam osobito vješta s riječima i ne znam opisati slike koje su se otvarale preda mnom. S vremenom sam naučila da ni fotoaparat nije vješt u bilježenju slika, pa ga sve rjeđe koristim, a sve češće utiskujem slike u sjećanje. Znam da je sjećanje varljivo, izbljedi ili se samo od sebe preoblikuje želeći pobjeći zaboravu, ali sjećanje je moje, samo moje, ja sam ga stvorila gledajući svijet oko sebe i slijedeći osjećaje koji su me obuzimali. Ono

Početak Međimurskog planinarskog puta u Čakovcu

¹ Međimurski planinarski put osnovao je HPD Želzna Gora 1987., a 2016. ga je revitalizirao i od tada se o njemu skrbi PD Bunde iz Murskoga Središća. Međimurski planinarski put je vezna planinarska obilaznica ukupne dužine 26,5 kilometara, a za obilazak treba od 7 do 8 sati hoda. Put prolazi kroz međimurske gorice i brežuljke bez višega, istaknutijeg vrha, koji su nastavak slovenskih gorica, najčešće zvani Gornje Međimurje. Obilaznica počinje u središtu Čakovca, a završava u središtu Štrigove. Ima devet kontrolnih točaka. Pored navedenih, to su Ksajpa, Jegerseg, Sveti Juraj na Bregu, Mohokos, Vukanovec, Želzna Gora i Štrigovščak. Više na: <https://bunde.hr/mpp/medimurski-planinarski-put/> [1. lipnja 2024.]

Pogled s Vukanovca

Mohokos

KLARA JASNA ŽAGAR

što nikada neće izbledjeti u današnjem sjećanju jesu boje, nestvarno postojeće, sjajno svjetleće, zelena, modra i bijela boja. Dodiruju se, isprepliću i dopunjuju poput pruća ispletenu u košaricu koju će dijete ispuniti netom ubranim cvijećem. Ne mogu se odvojiti jedna od druge baš kao što se ni dijelovi slike naslikani sigurnom rukom vješta slikara ne mogu odvojiti i nemarno rasuti po slikarskom platnu.

Zar nema svijeta dalje od ovoga dokle pogled seže? Zar je potonuo u nepregledno more medimurskoga zelenila? Crkve i pilovi², dvorac i kurija, potok i jezero, park i livade košenice, šume i šumarci, uređeni vinogradi, vršci i vrhovi – sve se to nalazi na ovom putu. Na mojem malom, intimnom hodočašću pojavio se tek poneki prolaznik i brzo otišao svojim putem bježeći od sunca koje je sve jače grijalo s nebeskoga svoda. Dugačak je to put, puno kilometara od Čakovca do Štrigove. Puno je to vremena tijekom kojega čovjek može umiriti misli i poprimiti oblik tišine koja ga okružuje. Puno je planinarskih koraka na hodočasničkom putu pripreme za blagdan. Pri vršku Štrigovščaku umorne su noge vapile za odmorom. Kao da su i same osjećale da je blizu kraj puta. Podigni glavu! Izdrži! Uvijek izdrži!

2 Pil, zavjetni spomenik

Pogled sa Štrigovščaka

Kad su zazvonila zvona na zavjetnoj kape-
lici Svetišta Predragocjene Krvi Kristove³ po-
zivajući ljude na svečanu tijelovsku svetu misu,
sklopila sam oči i svijet koji poznajem, svijet u
njegovu postojećem obliku prestao je postojati.
Čula sam samo rezak zvuk zvona koji se širio
prema prozirnu, modrom nebu po kojemu su
plovili čisti, bijeli oblačići nošeni blagim, sjever-
nim povjetarcem i pjev ptica koji je glasniji od
bilo kojega ovozemaljskog zvuka. Upijala sam
svjež miris šumarka koji je pružao tako potrebnu
hladovinu i zaklon od sunca. Sklopila sam ruke
na molitvu – ima nečega umirujućeg u tim sklo-
pljenim rukama. Činilo mi se da se prvi puta
u svom životu nalazim u trenutku i prostoru u
kojemu jesam i u kojemu trebam biti, s tišinom
u mislima i mirom u srcu.

3 Ludbreška planinarska obilaznica prolazi bregovitim područ-
jem pokrivenim šumama i vinogradima u okolici Ludbrega.
To je kružna obilaznica koja duž 23 kilometra ima 7 dionica
i 8 kontrolnih točaka. Obilazak počinje i završava u središtu
Ludbrega pored Koncentričnih krugova „Centar svijeta“ i
Arheološkoga parka Iovia koje je prva kontrolna točka obila-
znice. Osmu kontrolnu točku je Svetište Predragocjene Krvi
Kristove. Ostale kontrolne točke su Slanje, Lijepa Gorica, Graci,
Ludbreški vinogradi-Črnohlavec, Lajdiber i Šigečak. Obilazak
traje 7 sati. Obilaznicu je 2011. godine uredio i o njoj brine PD
Ludbreg.

Više na: [https://pdludbreg.crtice-hrvatske.com/ludbreska_plani-
narska_obilaznica.php](https://pdludbreg.crtice-hrvatske.com/ludbreska_plani-
narska_obilaznica.php) [1. lipnja 2024.]

KLARA JASNA ŽAGAR

Kurija Zichy-Terbocz

KLARA JASNA ŽAGAR

Sveti Juraj na Bregu

Pećine u zaleđu Zatona Obrovačkog

Neven Kursar, Šibenik

Zbog svoje vapnenačke građe, Velebit obiluje speleološkim objektima, među kojima su, ako izdvojimo dvije osnovne vrste, znatno brojniji oni vertikalni, odnosno jame, nego oni horizontalnih kanala, tj. pećine (špilje). Treba napomenuti da su u (planinarskoj) stručnoj literaturi pojmovi špilja i pećina uglavnom istoznačnice, dok u Hrvatskoj enciklopediji pojam špilja ima šire značenje te označava (sve) prirodne podzemne šupljine, koje se onda dalje dijele na pećine i jame. Podgorcima i gorštacima bile su na Velebitu važne i jedne i druge. U pećinama su se sklanjali od raznih nepogoda, a

koristili su ih često i za potrebe svoje stoke. Jame, i to sniježnice/ledenice, služile su im pak (vađenjem i otapanjem leda) kao dodatan, a ponekad i jedini pouzdan izvor pitke vode.

Prostor na koji se odnosi donji tekst kratak je odsječak Velebita, i to onaj južno od zamišljenog pravca koji povezuje istočni dio Tulovih greda, odnosno Tulo Maričića, s dolcem Prosenjakom, a koji po brojnosti pećina i njihovoj pristupačnosti odskače od prosjeka za druga velebitska područja jednake veličine. Iako na zemljovidima nisu ucrtani svi speleološki objekti, promatranjem topografskih karata

Dolac Deminjak

uočava se mnogobrojnost oznaka za pećine u području iznad Obrovca, točnije, upravo na tom razmjerno malom kutku u zaleđu Zatona Obrovačkog. Napominjem da mi je, kao »običnom« planinaru, isključivi cilj bio pronaći pećine koje se spominju u donjem tekstu, a ne njihovo istraživanje/proučavanje, za koje je uostalom, osim poznavanja speleologije i speleoloških vještina, potrebno ishoditi dopuštenje nadležnog tijela.

Zbog najkraćeg prilaza, a i njihove međusobne blizine, najprije sam planirao pokušati pronaći nekoliko pećina koje se nalaze oko nekad naseljenog dolca Rastovca. Do njega se za 45 minuta hoda dolazi lošom makadamskom cestom (nije za vožnju osobnim automobilima) koju su od ceste Obrovac – Gračac, iznad muškovačkog zaselka Milanaca, probili srpski pobunjenici tijekom Domovinskog rata. Budući da sam se već kretao starim stazama koje iznad Rastovca vode prema dolcima u višim predjelima planine, u prvom sam pohodu planirao obići dvije bezimene pećine kod Velike glavice ispod Rastovca, zatim Šupljaču i Jasinovaču iznad njega, potom preko Zmijanje izići na dolac Puču, pa malo prije Prosenjaka okrenuti udesno u smjeru juga te se spustiti u dolac Deminjak i tako zatvoriti krug.

Od čitavoga, lijepo zamišljenog izleta, na koncu sam napravio jedino kružnu turu, ali usprkos višesatnoj potrazi, nisam pronašao ni jednu pećinu! Raspoloženje mi je donekle popravilo spuštanje lijepom, građenom stazom do Deminjaka, kojom sam tom prigodom prvi put prošao, kao i obilazak pećine Vučinovice, koja se nalazi kod odvojka puta za Deminjak i Rastovac, tik iznad spomenute ceste. Kroz prilično zarastao otvor treba se spustiti nekoliko metara pod zemlju, u malu dvoranu. Budući je ulaz djelomično pregrađen, očito je da se i ta pećina nekada koristila.

Shvativši da sam olako prišao traženju rastovačkih pećina, o njihovoj lokaciji raspitao sam se kod Trivuna Prše iz zatonskog zaseoka Bravarice, te saznao da kod Velike glavice ima samo jedna, koju tamošnji ljudi zovu Pećina među glavican (ispod Rastovca ima ukupno pet glavica/brda između kojih je smještena ta pećina, op. p).

NEVEN KURSAR

Ulaz u Šupljaču

Dobio sam i dodatne upute o lokaciji Šupljače, u koju je moj kazivač kao mladić dovodio stoku za vrijeme ljeta ili pak prilikom iznenadne kiše. Budući je na Velebitu u vrijeme njegove mladosti bilo mnogo manje šume (i puno više domaćih životinja), to je pećinski hlad često bio prava blagodat za gospodara i njegovo blago, pa bi između vlasnika ponekad dolazilo do nesuglasja o tome tko ima pravo/prednost da u vrijeme ljetne žege uvede svoje stado u njihove odaje. Osnovno je pravilo, naime, bilo »tko dođe prvi«, pa se uoči nastupa najjače dnevne pripeke žurilo prema odabranoj pećini. Problem bi uglavnom nastao ako su otprilike u isto vrijeme pred njen ulaz, ali s različitih strana, pristigla dvojica pastira. Tada bi proradila vruća gorštačka krv, pa bi među njima nerijetko znalo i »zaiskriti«.

Došavši po drugi put do predjela Pjeskulje pod Velikom glavicom (382 m), krenuo sam pun optimizma u potragu za pećinom između glavica. Iako me je Pršo upozorio da i u njegovo vrijeme nije bilo lako uočiti relativno mali ulaz u tu inače golemu i duboku pećinu, naivno sam mislio da ovaj put neće biti većih teškoća. Krenuvši u istraživanje po njegovim uputama, probijao sam se sjeveroistočnom padinom kroz najgušću velebitsku šikaru kojom sam se ikada kretao, zaraslu svim mogućim trnjem i šibljem, vrteći se uzastopce ukруг, ali bez rezultata. Odustavši od uzaludnog posla, odlučio sam po njegovim naputcima obići barem Šupljaču. Kada

NEVEN KURSAR

Pećina Josipovača

sam se kod istočnih kuća na Rastovcu priključio na stazu koja se lagano penje uz padinu u smjeru sjeveroistoka i po Pršinim riječima vodi do te pećine, pomislio sam: to je to. Međutim, staza je ondje, ali pećine, koja bi se po njegovim tvrdnjama trebala nalaziti 100 – 150 metara od završetka dugačkog suhozida u smjeru sjeveroistoka, nema pa nema. Usput, tu stranu svijeta treba shvatiti uvjetno jer sam je prisposobio s Trivunovim pokretima rukom, kojih sam se već nagledao u mnogih velebitskih gorštaka. S pomoću njih mi je, naime, ispred svoje kuće, s udaljenosti od nekoliko kilometara – odakle sa naravno ne videi Rastovac i njegova okolica – pokazivao smjer kojim ću stići do nje!

Nakon sat vremena, pomalo razočaran, odustajem od daljnje pretrage za Šupljačom te se vraćam u Rastovac i odlučujem potražiti pećinu Josipovaču, koja se nalazi na padini sjeverozapadno od tog dolca. I ovaj sam se put bolje proveo u drugom dijelu izleta, jer sam je našao otprve. Naime, krećući se prema lokaciji ucrtanoj na karti i procjenjujući da trebam prijeći još barem 200-tinjak metara, odjednom sam se našao pred ulazom u pećinu. Bilo je očito da se ona ustvari nalazi istočno od lokacije ucrtane na zemljovidima.

Pećina se sastoji od prednje dvorane, koju su nekada koristili gorštaci i njihovo blago, i manje, nešto ukopanije prostorije u završnom djelu. U povratku sam naišao na mlađeg člana obitelji

Milanko iz muškovačkog zaselka Pećice, koji je u blizini dolca Deminjaka čuvao krave. On mi je s tog mjesta pokazivao lokaciju, odnosno šumarak u kojem je smještena Šupljača, a na koju je slučajno nabasao jednom prigodom dok je tražio koze. Zanimljivo, i taj se šumarak također nalazi otprilike 200-tinjak metara istočno od pozicije pećine na zemljovidu, odnosno točno na završetku stjenovitoga grebena koji se od vrha spušta u smjeru sjeverozapad-jugoistok. Vraćajući se prema autu, razmišljao sam o starom Prši te neproporcionalnosti ljudskog pamćenja i tijeka vremena. Imajući stoga razumijevanja za njegove pogrešne naputke, pomislio sam: e, moj Trivune, davno je bilo vrijeme kad si kao mlad bečar, kako su mi kazali tvoji susjedi Čude – koji su me na tebe i uputili – naganjao čobanice iznad Rastovca; zato ti nije za zamjeriti što se više ne sjećaš točne pozicije Šupljače. Sebe sam usput tješio nadom da će valjda sljedeći pohod u potrazi za Šupljačom napokon biti uspješan.

Treći sam put krenuo iz zaselka Modrića, kako bih izbjegao razmjerno kratak, ali dosadan makadam. Kod Velike glavice izišao sam na put koji dolazi iz smjera Deminjaka te sam, ne zaustavljajući se, odnosno odustavši (privremeno) od potrage za Pećinom među glavican, produžio do Rastovca. Od dolca sam, po istoj stazi kao i u prethodnom pohodu, došao do završetka suhozida. Penjući se lagano još nekoliko stotina metara u smjeru sjevera, bez problema sam pronašao šumarak na jugoistočnoj padini (koji mi je spomenuo mlađi Milanko) i u njemu mali, ozidan otvor pećine. Ušavši unutra, shvatio sam odakle joj ime: naime, veći dio njezina stropa je urušen (šupalj).

Obišavši Šupljaču, popeo sam se i do otvora u njezinu stropu te sam ohrabren pronalaskom krenuo u (novu) potragu za Jasinovačom, koja bi se trebala nalaziti 500-tinjak metara sjeverozapadno od Šupljače te na 50 metara većoj visini. Sada se sve poklopilo, pa sam tako krenuo uzbrdo po ostacima još uvijek uočljive staze. I Jasinovaču, s prelijepim polukružnim ulazom, pronašao sam taj put otprve, jer se i ona, pogađate, nalazi 200-tinjak metara istočno od lokacije ucrtane na zemljovidima. Pod joj je prekriven debelim slojem izmeta, kao uostalom i onaj

Pećina Jasinovača - ulaz

u Šupljači. I do nje se nazire staza kojom su se nekoć s vrha grebena spuštale ovce i koze da bi pronašle osvježenje u njezinu hladu.

Tako sam se napokon mogao prebaciti na drugu »pećinsku« stazu, onu koja iz Modrića vodi u smjeru sjevera do nekadašnjih stanova u dolcima Gornjoj Lađi, Čaberu i Bužanjki. Ni ondje nije sve išlo glatko, ali sam lakše i brže (u dvama pohodima) u okolici te staze također pronašao četiri pećine, uključujući i Čabrinku, koja nije ucrtana na kartama.

Kao osnovni cilj zacrtao sam pronalazak pećine Lipovače. Ona je ucrtana na južnim padinama istoimenoga grebena koji zatvara dolce Donju i Gornju Lađu sa zapadne strane. (Nju sam jednom bezuspješno pokušavao pronaći spuštajući se prema njoj izravno s vrha grebena.) U povratku sam planirao pronaći bezimenu pećinu, smještenu, prema zemljovidima, na padinama Razvršja, na visini od nekih 550 metara, 150 – 200 m zapadno od staze Modrići – Gornja Lađa.

Da bih skratio put, došao sam (cestom koja preko Malog Alana vodi u Liku) do Skutinovca, gdje sam parkirao automobil. Krenuvši prohodnom

i obilježenom stazom uzbrdo na sjever, nakon 500-tinjak metara spojio sam se iznad Umca (368 m) na širok, građeni put koji se uspinje iz Modrića i vodi do prije navedenih dolaca. Zbog golema ljudskog truda koji je morao biti uložen u njegovu izgradnju, s divljenjem sam hodao i uživao u svakom koraku učinjenom na tom putu, kao uostalom i onom prije spomenutom, koji iz dolca Deminjaka vodi u planinu.

Staza Modrići - Gornja Lađa

Donja Zmijanja - Gornja Zmijanja, iza Veliki vrh (721 m)

U potragu za pećinom Lipovačom planirao sam s toga puta krenuti po izohipsi na zapad (u njenom pravcu), ali kad sam došao pod padine Lipovače, shvatio sam da bih u tom slučaju morao otići previsoko, odnosno otprilike do mjesta s kojeg se desno, ispod staze, već vidi dolac Donja Lađa. Stoga sam s glavnog puta skrenuo ulijevo stotinjak metara prije, tj. tik prije klanca kroz koji put izlazi na padinu iznad Donje Lađe. Blago se uspinjući u pravcu sjeverozapada ubrzo sam uočio zaraslu stazicu, po kojoj sam nakon desetak minuta došao do uskog prolaza među stijenama, koji vodi do veličanstvenoga ulaznog portala Lipovače. Pećina se sastoji od dviju prostorija, i to jedne (u produžetku ulaza) u koju su pastiri dovodili svoje blago i goleme dvorane s pećinskim ukrasima, u koju se silazi iz prve dvorane kroz uzak prolaz. Mislim da je Lipovača od svih pećina koje sam obišao na tom području najtočnije ucrtana na zemljovidima.

Vraćajući se prema automobilu, nažalost, nisam uspio pronaći pećinu na padinama

Razvršja jer se ni ona ne nalazi na poziciji ucrtanoj na karti.

Na povratku sam na Skutinovcu zatekao bivšega obrovačkog poštara Iliju Modrića s njegovim blagom i čoporom od desetak pasa. Iako su ovce i koze odlutale visoko u planinu, svi su se psi držali blizine svoga gospodara i sunčane zavjetrine. Umjesto da prate stado i čuvaju ga od vukova, okomili su se izdaleka (nasreću, samo lavežom) na mene, ali ih je Ilija ubrzo primirio. A da su poslušni te da uvažavaju to što sam postao sugovornik njihova gospodara, dokazuje i događaj kad sam u jednom trenutku nehotice gojzericom nagazio šapu golemog šarplaninca koji se iza mene izvalio na zemlju, a pas, iako je to moralo biti bolno, tome nije pridao nikakvu važnost. Ilija mi je tijekom razgovora otkrio položaj pećine Čabrinke, koja nije ucrtana u kartama, a nalazi se u šumarku podno zapadne glavice istoimenog vrha Čabrinke (666 m). Čabrinku su, prema njegovim riječima, koristili srpski pobunjenici u Domovinskom ratu jer je vrh

iznad nje odličan vidikovac na hrvatske položaje kod Skradelovca (uz dionicu Majstorske ceste Potprag – Tulove grede). Pojasnio mi je i lokaciju bezimene pećine na padinama Razvršja te sam zaključio da se ona, za razliku od drugih pećina spomenutih u ovom tekstu, nalazi zapravo (i to 150 – 200 m) jugozapadno od ucrtane pozicije. Nadalje, kazao je da su sva kućanstva iz zatonskih zaselaka Modrića i Maričića morala odraditi određen broj nadnica pri izgradnji puta čijim sam se donjim dijelom (do spoja s putom iz smjera Doca Maričića) taj dan prvi put kretao, a koji vodi do njihovih stanova u planini. Za veliku, uništenu kuću na Skutinovcu, koja se u javnim medijima spominje kao rodna kuća poznatoga hrvatskog nogometaša Luke Modrića, Ilija je kazao da je vlasništvo cestarije te da ju je, kao njezin bivši radnik, koristio Lukin djed, također Luka Modrić (po kome je očito legendarni kapetan Vatrenih i dobio ime). Stari je Luka uz tu kuću

izgradio nekoliko gospodarskih objekata (štalu, konobu i garažu), gdje je uglavnom živio, čuvajući svoje blago. Ondje je i ubijen rukom srpskih pobunjenika 18. prosinca 1991., kada su isti zločinci ubili i šestero Hrvata u obližnjem jasenovačkom zaselku Mekim Docima.

Oprostivši se od Ilije, zaputio sam se cestom prema zaselku Modrićima te pronašao pećinu na sjevernoj padini Gradine, zapadno od toga zaselka, ali se zbog klizava terena i velike strmine nisam spuštao do njezina dna. U njenom početnom, ravnijem dijelu našao sam (stare) boce, koje su najvjerojatnije koristili stanovnici Modrića i Maričića kad su se skrivali od srpskih pobunjenika. Dio se njih nakon ubojstva svojih šestero sumješтана krajem siječnja 1993. izvukao iz te pećine preko Bobije (Nekića) na oslobođeni teritorij u Jasenicama. Inače, osim Luke Modrića, četnici su u tim dvama zaselcima za vrijeme Domovinskog rata ubili još 10 nedužnih hrvatskih civila.

Pećina Lipovača - spoj dviju dvorana

Pećina Čabrinka

Došavši nakon nekog vremena ponovno na Skutinovac, krenuo sam dublje u planinu već poznatom stazom, koju sam taj put napustio na oštrom, lijevom zavoju te nastavio istim smjerom po padini Čabrinke. Penjući se lagano u smjeru sjeveroistoka, došao sam pod vrh zapadne glavice, gdje sam, probijajući se kroz gust šumarak, pronašao pećinu Čabrinku i u njoj ostatke boravka ljudi (deke, razne boce, konzerve...). Ona se nalazi ispod razine tla, tako da se od otvora treba uskim prolazom spustiti nekoliko metara do glavne dvorane. Budući da sam imao vremena, nisam propustio još jednom obići obližnju Lipovaču, sada po svojim kamenim oznakama. I napokon, u povratku sam bez poteškoća pronašao pećinu na Razvršju, koja se sastoji od malog otvora, kojim se provlačeći kroz uzak hodnik stiže u veću, urušenu i jako zaraslu prostoriju.

Vrijedi napomenuti da na tom prostoru ima još pećina. Ilija mi je pričao o dvjema lokacijama, istočno od Skutinovca i sjeveroistočno od Modrića, a Trivun o jednoj na Zmijanji (tu je

također i Pećina među glavican), ali njih planinarima potražiti, nadam se i pronaći, u nekim budućim izletima.

Stvarni položaj traženih planinskih predjela i objekata često odstupa od lokacija ucrtanih na zemljovidima, pa katkad i minimalna odstupanja, poglavito na teško prohodnom terenu, kakav je onaj u zaleđu Zatona Obrovačkog, mogu biti teško rješiv problem. Budući je taj dio Velebita u Domovinskom ratu i nakon njega izgubio znatan dio stanovništva, zajedno s njegovom stokom, nekadašnje staze i pristupi do pećina jako su zarasli, pa je za istraživanje toga područja najbolje zimsko doba, kad vegetacija miruje, a usto je posljednjih godina i sve manje snijega. Zbog položaja na razmjerno malim visinama te njihove male udaljenosti od cestovnih komunikacija, obilazak pećina navedenih u ovom uratku osobito je praktičan planinarima iz nedalekih gradova Zadra, Biograda na Moru, Šibenika i Gospića, koji tako mogu i kratke zimske dane iskoristiti za planinarenje i istraživanje toga dijela (jugoistočnog) Velebita.

Prvih sto godina u zborniku 100. obljetnica osnivanja HPD-ove podružnice Japetić 1923. – 2023.

HPD Japetić iz Samobora prošle je godine, proslavilo svoju 100. obljetnicu postojanja. Kako bi se ovjekovječio taj trenutak, 2024. godine izdalo je Zbornik, svojevrsni nastavak monografije »90 godina HPD Japetić 1923.-2013.« koja je izašla prije deset godina. Urednik obje knjige Zdenko Kristijan, uz pomoć suradnika, na taj je način učinio neprocjenjivu čast Društvu, prikupivši mnoštvo materijala, podataka i fotografija iz svoje duge povijesti koje je sistematizirao i okupio na jednom mjestu kako više ne bi bila razbacana na više strana, a najvažnije, kako se ne bi zaboravila. Većina povijesti Društva predstavljena je u prvoj knjizi, međutim i ovaj je zbornik obogaćen novim-starim informacijama.

Središnji dio knjige donosi pregled aktivnosti posljednjih deset godina Japetića i pokazuje kako se to najstarije samoborsko planinarsko društvo i dalje hrabro uspinje planinama, modernizira, napreduje i ide ukorak s vremenom.

Izdavanju ovog zbornika svojim člancima pridonio je ukupno 31 autor. Tekstovi su podijeljeni u 8 poglavlja, počevši s društvenom kronikom koja otvara put sljedećim poglavljima i člancima za detaljnije predstavljanje važnijih društvenih događaja. Jedan od značajnijih pothvata u posljednjih 10 godina bila je kupnja vlastitih društvenih prostorija u Samoboru, što je unaprijedilo rad Društva, omogućilo mu organiziranje školovanja, predavanja i »popularizaciju planinarstva«.

Poglavlje »Aktivnosti članova HPD Japetića« ističe izdavanje Glasnika Japetić, godišnjaka koji je izlazio 10 godina i bio popraćen velikim interesom zbog čega postoji želja za ponovnim izdavanjem nakon tri godine stanke. Važan zadatak za Društvo bio je redizajn i kontinuirano unapređenje internetske stranice od 2009. do danas.

Zbornik detaljno opisuje i rad samog Društva, njegove sekcije, zimske i ljetne aktivnosti i pohode. Markacijska sekcija održava markacije i putokaze na 22 planinarska puta. Sekcija Malih planinara, na koju je Društvo iznimno ponosno, redovito organizira izlete za djecu predškolske i školske dobi od 2016. godine. Društvo je za taj rad dobilo nagradu HPS-a u kategoriji najbolji rad s mladima u 2020. godini.

Jedna od najaktivnijih sekcija također je zaslužila svoje stranice u Zborniku, a to je od milja zvana Zlatna generacija treće životne dobi. Svako ljeto od 2003. sekcija organizira cjelotjedna planinarenja, ali

Zbornik »100. obljetnica osnivanja HPD-ove podružnice Japetić 1923. – 2023.« i Stari grad Samobor

na izlete odlaze i tijekom cijele godine. Ne propuštaju i projekcije video filmova i redovita druženja u društvenim prostorijama. U Društvu je popularno je i planinarsko školovanje. Opće planinarske škole organiziraju se uglavnom svake dvije godine, a zanimanje je svake godine sve veće, što potvrđuje kvalitetu vodiča Japetića. Ne treba zaboraviti ni tradicionalne pohode – Japetićev i Sudnikov, koji svake godine okupljaju velik broj zainteresiranih planinara, ali i privlače nove.

Kako urednik piše u uvodu, nakon premještanja arhive Samoborskog muzeja u odgovarajući prostor, popisana je i planinarska arhiva Japetića. To je omogućilo pronalazak dosad nepoznatih dokumenata i fotografija iz prošlosti. Poput prekrasne crno-bijele razglednice zbornik donosi povijest planinarstva Samoborskog gorja od 1875. do 1923. godine, a zatim i dosad nepoznate i neobjavljivane informacije iz povijesti Društva. U zborniku se također odaje počast zaslužnim članovima koji su unaprijedili objekte, putove i rad Japetića te općenito

utjecali na samoborsko, ako ne i hrvatsko planinarstvo. Otkriveni su i članci napisani u tom razdoblju kao što je »Gdo je taj gospon Japetić?« te neke zabavne činjenice, kao što je članstvo Josipa Broza Tita u središnjici HPD-a u Zagrebu, a ne u podružnici Japetić, kako se špekuliralo u raznim člancima.

Knjiga završava poglavljem o planinarskim obilaznicama i priznanjima koje su stekli članovi Japetića. Japetić je 2018. izdao 7. izdanje dnevnika Samoborske obilaznice, a tada su uvrštene i nove kontrolne točke – prirodni fenomeni slap Cerinski vir i špilja Vilinske jame. Kao dodatna promocija objavljen je i film »Samoborska obilaznica«, snimljen dronom, »što otvara drugačiji pogled na svaku pojedinačnu kontrolnu točku naše obilaznice«.

Ovaj zbornik nije samo bogat i sistematiziran pregled povijesti i rada jednog planinarskog društva, već knjiga koja otvara šire vidike prema povijesti Samobora i Hrvatskog planinarskog društva. To je knjiga koja pamti velike ljude i njihove poduhvate koji su doprinijeli da planinarstvo u Hrvatskoj postane ono što je danas. Jedan od tih ljudi je i urednik zbornika Zdenko Kristijan, čiji je vrijedan istraživački i sakupljački rad koji je trajao tri godine, zauvijek zadužio HPD Japetić i Samobor.

Anja Tonković

Penjački vodiči po Tulovim gredama i po Krku

Slovenski alpinist Tone Golnar objavio je na svojoj mrežnoj stranici dva zanimljiva penjačka vodiča po hrvatskim stijenama. Riječ je o penjačkim vodiču po Tulovim gredama na južnom Velebitu (objavljen 2023.) i vodiču po stijenama na otoku Krku (2024.). Vodiči su grafički oblikovani kao knjige, dostupni su u PDF

formatu, a obiluju brojnim skicama i fotografijama. Vodič po Tulovim gredama dostupan je na stranici <https://tulovegrede.mojsevis.net>, a vodič po Krku na stranici <http://otok-krk.mojsevis.net/>. Namjera autora je da budu čim dostupniji svima zainteresiranim pa se mogu preuzeti bez ikakve naplate i bez ograničenja.

U uvodu autor navodi da je Tulove grede prvi put posjetio kao tinejdžer i da se odmah zaljubio u njih. »Krajolik u kojem se uzdižu odvažne stijene je nešto posebno. Njegovoj raznolikosti pridonose i prekrasne livade. Ne čudi me što su kreatori Winnetoua za kulisu odabrali Tulove grede. Za mene je penjanje po Tulovim krevetima uvijek graničilo s avanturom. Nije bilo opisa za to, trebalo je pronaći pristup stazi, pratiti tijek staze, pogotovo u lakšim stazama gdje nije bilo mnogo klinova. Već početkom 1980-ih ispenjani su neki zahtjevniji smjerovi, ali prave zahtjevne smjerove penjači su počeli penjati tek krajem tog desetljeća.« Namjeru za izdavanje vodiča Tone Golnar imao je već sredinom 1980-ih, no njegove penjačke i izdavačke namjere zaustavile su ratne okolnosti. Nakon Domovinskog rata on je nastavio penjati u tom području te bilježiti i opisivati zanimljive penjačke smjerove. Na mrežnoj stranici sada je dostupno već drugo izdanje penjačkog vodiča po Tulovim gredama. Vodič ima 123 stranice.

Posljednjih godina Tone Golnar se više posvetio penjanju na Krku i na sličan način opisao višedužinske penjačke smjerove na tom otoku. Vodič »Otok Krk - već razliježajne smeri« ima 107 stranica i obrađena 44 penjačka smjera.

Vodiči su pisani na slovenskom jeziku, a na kraju obaju vodiča nalazi se usporedni slovensko-englesko-njemačko-francusko-talijanski rječnik korištenih pojmova.

Budući da većina penjačkih smjerova na Krku i Tulovim gredama dosad nije bila opisana, ova mrežna izdanja zaslužuju punu pažnju - i čestitke.

Alan Čaplar

ALAN ČAPLAR

Tulove grede

Otkriven šesti ulaz u jamski sustav Crnopac

Najdulji speleološki sustav Hrvatske i Dinarskog krša – Jamski sustav Crnopac dobio je novi, šesti ulaz – jamu Vlažna Mađarica i to 20 godina od pronalaska prvog ulaza u Jamski sustav Crnopac (23. 6. 2004.).

U petak 16. kolovoza 2024. četveročlana ekipa Speleološke udruge Estavela (SUE) i SO PDS-a Velebit (SO PDSV) koju su sačinjavali Lovel Kukuljan, Venio Fabijančić, Dino Grozić i Olga Jerković Perić, a koji su se tek vratili sa zahtjevne Međunarodne speleoroničarske ekspedicije Njemica 2024 na Biokovu, ušli su u jamu Vlažna Mađarica, duboku 199 m i dugu 580 metara na sjevernim padinama Crnopca te su istražujući nove kanale »upali« u labirint kanala Jamskog sustava Crnopac.

Ova, zadnja akcija je peta u nizu od svibnja 2023., u kojoj je Dino Grozić predvodio timove (Speleološka udruga »Estavela« SO Velebit & SD Velebit SO Željezničar i SO HPK Sv. Mihovil) koji su četiri dana u prva dva istraživanja potrošili u širenju

četdesetak metara duge uske pukotine za koju im je u kasnijim ulascima trebalo skoro cijeli sat za prolazak. Prolazeći novoistraženim kanalima približili su se na tridesetak metara do velikog sustava i u zadnjem istraživanju uspjeli povezati. Na površinu su se vratili istim putem, kroz Važnu Mađaricu, u ranim jutarnjim satima. Isti dan, ali kasno prijepodne su ponovo ušli u sustav, ali sada lakšim putem kroz Kitu Gaćešinu i nastavili istraživati i topografski snimati nove kanale.

Jamu Vlažna Mađarica je u u srpnju 2010. pronašao mješoviti hrvatsko-mađarski tim pri povratku iz posjeta jami Munižabi i već tada su morali širiti uski ulaz u jamu kako bi ušli i spustili se do dubine od 59 metara.

U razdoblju od 2011. do 2019. poduzeto je još pet istraživanja, tijekom kojih su speleolozi iz HPK-a Sv. Mihovil iz Šibenika načinili prvi nacrt jame, te je u nekoliko puta pokušano sa širenjem uskih pukotina iz kojih se osjećalo snažno strujanje zraka.

Nakon sređivanja nacрта nova duljina Jamskog sustava Crnopac iznosi 63.217 metara i trenutno se

U Kiti Gaćešinoj iz Vlažne Mađarice 16. 8. 2024. (s lijeva na desno: Lovel Kukuljan, Dino Grozić, Olga Jerković Perić i Venio Fabijančić)

nalazi na 60. mjestu popisa najduljih speleoloških objekata na svijetu.

Nakon prvog povezivanja jama Draženove puhaljke s jamom Kita Gačešina 2009., te jame Oaze 2019. i jame Muda Labudova i jame Adela 2020., jama Vlažna Mađarica postala je šesti ulaz u jamski sustav Crnopac, što je veliko veselje za speleologe i snažan poticaj za daljnja istraživanja našeg najvećeg speleološkog sustava.

Teo i Aida Barišić

Speleološka ekspedicija Sjeverni Velebit 2024.

Od 27. srpnja do 11. kolovoza održana je speleološka ekspedicija »Sjeverni Velebit 2024« u organizaciji Speleološkog odsjeka PDS-a Velebit iz Zagreba. Na ekspediciji je obrađeno ukupno 37 speleoloških objekata. Točnije, istražene su 23 špilje i jame, od toga 10 novo pronađenih. Ukupno je pronađeno 20 objekata. U četiri jame napravljen je monitoring razine leda.

U jami PT6 uspjelo se proći suženje na dubini od 215 metara, nakon kojeg se ulazi u prostranu vertikalu od 75 metara s dvoranom tlocrtnih dimenzija 10×17 m s aktivnim podzemnim tokom. Dvorana pruža mogućnost izrade bivka, a na njenom jugoistočnom dijelu iza suženja nalazi se jezero. Na trećini visine vertikale odvaja se paralelna vertikala koja se podvlači pod zarušenu dvoranu i završava na jezeru. Aktivni tok vode iz dvorane prati pružanje glavnog kraka meandra koji se podvlači pod dvoranu i nastavlja kroz niz suženja prema jugu. Sve to istraženo je do dubine od 300 metara a

Opremanje jame

istraživanja će se nastaviti. Jama je trajno opremljena čeličnim kompletima, suhi dijelovi su trajno opremljeni i užetom, dok je u mokrim dijelovima uža ostavljeno u transportnim vrećama na sidrištima. U gornjim dijelovima jame potrebno je još istražiti dijelove prostranog meandra između 120 i 180 metara dubine do kojih je moguće doći ljuľanjem i prijećenjem u vertikali, a koji pružaju mogućnost obilaska suženja na 190 metara koje otežava i usporava kretanje u jami.

Kroz logor, koji se nalazio sjevernije od Rossijevog skloništa, prošlo je 54 speleologa iz 9 speleoloških udruga iz Hrvatske, Srbije i Austrije.

Valentina Plemenćić

Rekognosciranje terena na Speleološkoj ekspediciji Sjeverni Velebit 2024.

Speleološka ekspedicija Srednji Velebit 2024.

Od 26. srpnja do 5. kolovoza Speleološki klub Ozren Lukić iz Zagreba u sklopu projekta »Speleološka istraživanja hrvatskog krša 2024« Komisije za speleologiju HPS-a organizirao je i proveo speleološku ekspediciju »Srednji Velebit 2024«. Ovo je deseta godina SKOL-ovih sustavnih speleoloških istraživanja na širem području srednjeg Velebita, a kroz logor je ove godine prošlo rekordnih 60 sudionika iz 6 speleoloških udruga (SO HPD Željezničar, SU Estavela, SO HPD Sniježnica, SU Kraševski zvir, SO PDS Velebit, SK Ozren Lukić). Logor je bio na istom mjestu kao i prethodne godine, u blizini planinarske kuće Sveti Josip na području Komusovice.

Cilj ovogodišnjih istraživanja bilo je šire područje Žuljevca, Malog proplanka, Vršeljka, Kamenitog vrška,

DAMIR JANTON

Sudionici ekspedicije kod planinarske kuće Sveti Josip

Crne dulibe, Metle, Filipovog kuka, Velikog papratnjaka i Crnog vrha (Baške Oštarije). Istraživanja su provedena u 25 jama, od kojih je 21 novoistraženih. Nastavljena su istraživanja u jamama Crnopolis (252,5 m), Nebeski svod (vođeni tok na dubini od 23,5 m), Ponor na Grginom bregu (106 m) i Jama kod platoa 4 (17 m). Ti su objekti sada potpuno istraženi, barem do onih dijelova do kojih naša noga može stići, izuzev ponora na Grginom bregu gdje je potrebno dalje istražiti uski meandar na dnu.

Na području između Crne dulibe i Crnog vrha pronađeno je više jama, a posebno se veličinom ulaza i ukupnom poligonskom duljinom od 287 metara ističe jama Nulti kontakt.

SK Ozren Lukić zahvalan je svima koji su pomogli pripremi i provedbi ekspedicije ove veličine. Hvala špiljarima iz SO HPD-a Željezničar, SU-a Estavela i Zagrebačkog speleološkog saveza na posudbi dijela opreme za istraživanje. Osobito hvala na podršci Komisiji za speleologiju HPS-a te Rudarsko-geološko-naftnom fakultetu te sponzorima Jami Baredine i Jadranskom naftovodu d.d. Ekspediciju su donacijama svojih proizvoda poduprli PIP d.o.o., Farmakol, Zmajska pivovara, Pivovara Medvedgrad i Pivovara Ličanka. Organizaciju i logistiku znatno su olakšali HPS koji nam je na korištenje ustupio svoj kombi i PD Visočica iz Gospića koji nam je i ove godine stavio na raspolaganje planinarsku kuću Sv. Josip.

Ovo je bila naša deseta u nizu speleološka ekspedicija na širem području Srednjeg Velebita, a kao što nagađate, prostora za istraživanje ima još. U deset ekspedicija na srednjem Velebitu dosad smo istražili ukupno 217 speleoloških objekata. Pozivamo sve zainteresirane da nam se pridruže u budućim istraživanjima koja se već planiraju.

Karla Štiberč

DAMIR JANTON

Jama Bodidan

Slovenski i hrvatski planinari s invaliditetom zajedno na Breithornu

Krajem srpnja skupina slovenskih i hrvatskih planinara s invaliditetom popela se na vrh Breithorn (4164 m) u Peninskim Alpama, na švicarsko-talijanskoj granici. Uspon je organizirao Odbor InPlaninec Planinske zveze Slovenije, koji razvija i njeguje planinarenje osoba s invaliditetom i osoba s posebnim potrebama. Inicijativi i projektu skupine inPlaninec kojem je bio cilj bilo omogućiti planinarima s invaliditetom uspon na četiritisućnjak priključili su se članovi HPS-ove Radne skupine za osobe s invaliditetom i inicijative »Pruži mi ruku«. Zajednički uspon rezultat je to dugogodišnje kvalitetne suradnje Odbora inPlaninec PZS-a i Radne skupine za osobe s invaliditetom u HPS-u koji svojim djelovanjem promiču aktivan način života osoba s invaliditetom. Koliko je hrvatsko-slovenska suradnja kvalitetna i bliska dobro svjedoči činjenica da su PZS i HPS s partnerima iz susjednih zemalja nedavno zajedno prijavili Erasmus+ projekt za unaprjeđenje planinarenja osoba s invaliditetom, a vrijedi također podsjetiti da je PZS-ov Odbor InPlaninec 13. travnja sudjelovao na pohodu na Klek povodom 150 godina organiziranog planinarstva u Hrvatskoj.

Ova alpska tura trajala je od 28. srpnja do 2. kolovoza. Dana 29. srpnja slovenski i hrvatski planinari izveli su uspješan uspon na 4164 metara visok Zapadni vrh Breithorna, a sutradan, 30. srpnja, ekipa

je prehodala put od planinarskog doma Torino preko ledenjaka do Velikog zuba (Dente del Gigante) u masivu Mont Blanca iznad grada Courmayeura u dolini Aoste. Sudjelovale su slijepe i slabovidne osobe, gluhe osobe, osobe s tjelesnim oštećenjima i osobe s neurološkim poremećajima. Bilo je ukupno 50 planinara, od kojih 19 planinara s invaliditetom, 14 vodiča te nekolicina planinara pratitelji i prevoditeljica znakovnog jezika. U usponu su sudjelovali i parasportaši koji su istaknuli važnost prijateljstva i međusobne podrške. Turu su osmislili i vodili voditelji Odbora InPlaninec Jurček Nowakk i Marjeta Čič te poznati slovenski alpinisti Andrej i Marija Štremfelj, koji su počasni ambasadori inicijative inPlaninec. Iz Hrvatske je sudjelovalo dvoje planinara s invaliditetom: Andrea Rakočević (PK Vučje bratstvo, Zagreb) i Feručo Lazarić (PD Glas Istre, Pula) te vodiči Kristina Marjanović i Ivana Čurić (PDS Prijatelji planina, Zagreb).

Poduhvat su omogućili brojni volonteri i sponzori a događaj je dodatno učvrstio povezanost slovenskih i hrvatskih planinara. Svi sudionici svojim su djelovanjem potvrdili da volja i međusobno pomaganje vode do velikih postignuća.

U ponedjeljak 5. kolovoza u prostorijama PZS-a u Ljubljani održana je i konferencija za medije na kojoj su, osim novinara, prisustvovali sudionici pohoda, vodiči, obitelji i prijatelji, te predstavnici planinarskih saveza i društava u kojima djeluju osobe s

invaliditetom. Voditeljica Radne skupine HPS-a za osobe s invaliditetom Kristina Marjanović iznijela je tom prilikom svoja iskustva s uspona te istaknula kvalitetnu suradnju srodnih radnih skupina za osobe s invaliditetom u PZS-u i HPS-u. Posebno je naglasila da je unatoč veličini skupine i heterogenosti mogućnosti planinara s invaliditetom ostvaren nesvakidašnji podvig. Među ostalim, naglašeno je da je ovo bio iskorak u nepoznato za sve planinare s invaliditetom: većini je to bilo prvi put da su bili na visini višoj od

3000 metara, a svima prvi put na visini iznad 4000 metara. Mnogi su po prvi put hodali s derezama i u navezu te su prvi put buku na ledenjaku. Vodila se briga i pažnja da svim sudionicima bude ugodno i da ostvare svoje snove. Uspon je pokazatelj koliko je bitno uključiti osobe s invaliditetom u aktivnosti koje im omogućuju bogat život te da su u životu mnoge stvari moguće.

Kristina Marjanović

27. Dani planinara Herceg-Bosne

Ovogodišnji Dani planinara Herceg-Bosne održani su 24. i 25. kolovoza na Martinskom visu kod Žepča. Središnja mjesta događanja bili su planinarski dom i kamp u edukacijsko-rekreativnom kompleksu Martinski vis (800 m). Dio sudionika bio je smješten u novoj kući Bajkerskog kluba Unajtid u Žepču.

Dolaskom do planinarskog doma Martinski vis dočekali su nas domaćini predsjednik društva PD Vis Žepče gosp. Mirko Matijević te nas upoznao sa događanjima za prvi dan susreta planinara.

Susret je započeo u petak 23. kolovoza okupljanjem planinara i postavljanjem šatora na prostoru pored planinarskog doma uz prikladan zabavni program.

U subotu ujutro sudionici su dan ispunili obilaskom dviju planinarskih staza, dugih četiri odnosno dva sata hoda. Sudionici koji su odabrali dužu turu obišli su Kozju stopu, Mecanovo korito, Nikinu klupu, Ljubljansku kuću, kapelu sv. Bernarda i Viljač, dok je druga skupina obišla Viljač, Ljubljansku kuću i kapelu sv. Bernarda. Izlete su vodili domaći vodiči, a obje skupine su se popele na vrh Martinski vis (964 m) i sudjelovale na misi kod kapelice svetog Bernarda. Po silasku s vrha planinare je dočekao

Na vrhu Breithorna

Pozdrav dopredsjednice HPS-a Jadranke Čoklice okupljenim planinarima na otvorenju Dana planinara Herceg-Bosne

besplatan obrok, a u poslijepodnevnim satima upričena je prezentacija turističkih i drugih mogućnosti na području Žepča.

Prigodnim riječima na svečanom otvaranju okupljene planinare najprije je pozdravio predsjednik PD-a Vis Mirko Matijević a zatim je dao riječ predsjedniku Planinarskog saveza Herceg-Bosne Anti Vukadinu koji ih je upoznao ukratko s djelovanjem PSHB-a. Nakon toga nazočnim planinarima obratila se dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica koja je zahvalila domaćinima na pozivu, prenijela iskrene pozdrave u godini kada HPS obilježava 150. godina organiziranog planinarstva u Hrvatskoj te im zaželjela i dalje mnogo uspjeha u radu. Riječima zahvale i pozdravima

u ime općine Žepče planinarima se obratio načelnik Mato Zovko, a potom je predsjednica Planinarskog saveza Federacije BiH Lidija Bradara otvorila 27. Dane planinara Herceg-Bosne.

Nakon svečanog otvaranja planinari su se nastavili družiti uz tamburašku sastav »Stare tambure« i druge žepačke glazbenike, a za sve predstavnike planinarskih udruga priređena je svečana večera.

Nedjelja je osvanula osunčana i vruća. Toga dana su ponovljene planinarske ture za sve one koji su pristigli u nedjelju, kao i one koji su obišli predhodni dan jednu stazu a sada su željeli drugu. U podne je priređen zajednički ručak za sve sudionike, a nakon njega su podijeljene zahvalnice za sudjelovanje, kao i nagrade za najbolje u sportskim natjecanjima.

Na Danima planinara HB sudjelovalo je 38 planinarskih društava, od toga 10 iz Hrvatske, a u oba dana bilo je ukupno oko 1500 planinara.

Zatvaranje Dana planinara i želja za ponovnim susretom iduće godine izmamili su sretne osmijehe na lica planinara.

Jadranka Čoklica

Izložba povodom 100 godina planinarstva u Slavonskom Brodu

U ponedjeljak 2. rujna 2024. u Likovnom salonu Vladimir Becić na brodskom Korzu svečano je otvorena izložba povodom 100 godina organiziranog planinarstva u Slavonskom Brodu. Izložbu je organiziralo brodsko PD Dilj gor« u suradnji s Galerijom umjetnina grada Slavonskog Broda. Pozdravnim riječima mnogobrojnim planinarima i drugim građanima obratili su se

PD DILJ GORA, SLAVONSKI BROD

Planinari okupljeni na otvorenju izložbe povodom 100 godina planinarstva u Slavonskom Brodu

Predsjednik PD-a Dilj gora na otvorenju izložbe

predsjednik društva Siniša Damjančić i tajnica društva Sandra Kalmar.

PD Dilj gora ovom izložbom nastavlja obilježavati veliku obljetnicu broetskog planinarstva. Naime, 25. srpnja 1924. Eugen Šrepel osnovao je u tadašnjem Brodu na Savi zajedno s nekolicinom broetkih uglednika

Dio izložbe posvećen 150. obljetnici organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

podružnicu HPD-a, uz sveobuhvatnu potporu kolega iz Zagreba. Tako je nastala jedno od najstarijih planinarskih udruga u Slavonskom Brodu. Na izložbi su prikazani razni predmeti koji pobliže otkrivaju povijest broetskog planinarstva - odjeća, obuća i ostala oprema kao i informativni panoi s detaljnim informacijama. Poseban dio čini izložbe čini dio posvećen 150 obljetnici organiziranog planinarstva u Hrvatskoj.

Vokalni ansambl »Ad Astra« svojom je izvedbom izložbi dodao glazbeni štih i tako uvećao ovaj kulturni događaj. Izložba je omogućila svima zainteresiranim da se upoznaju s bogatom povijesti planinarstva u Brodu i najmnogobrojnijom broetkom udrugom građana koju čini tristotinjak planinarki i planinara svih dobnih skupina.

Siniša Damjančić

Nastup Vokalnog ansambla Ad Astra

5.10.	10. Pohod crtom bojišnice Martinščak – Ladvenjak – Turanj – Karlovac HPD Martinščak, Karlovac
5.10.	14. Jesen u Šumi Striborovoj Rijeka (Bivio) PD Kamenjak, Rijeka
5.-6.10.	Dani mosoraša Mosor, planinarski dom Umberto Girometta HPD Mosor, Split
5.-6.10.	Dani velobrskih planinara Biokovo, planinarski dom velobrskih ledara HPD Veliko Brdo, Makarska
5.10.	Osječki pješački put Osijek HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
6.10.	4. Memorijalni pohod Od Premužića do Štampara Dilj gora, Oriovac HPD Gojzerica, Požega
6.10.	Dan HPD-a Željezničar, Zagreb Oštrc HPD Željezničar, Zagreb
6.10.	Jesenski pohod Vinica – Martinščak planinarska kuća Mladen Polović – Vinica – Martinščak – Vinica – pl. kuća Mladen Polović HPD Vinica, Duga Resa
11.-13.10.	Dani planinara Dalmacije Hvar PD Hvar, Hvar
12.10.	Cvjetne staze Ravne gore – u potrazi za tisom Ravna gora, Filičev dom PD Ravna gora, Varaždin
12.10.	Planinarska kestenijada na Hrastovičkoj gori Hrastovička gora, planinarska kuća Matija Filjak HPD Zrin, Petrinja
12.10.	Put kleti potkalničkog kraja (u sklopu manifestacije Pinklecfest) Križevci – Kalnik (17 km) PD Kalnik, Križevci
13.10.	Dan HPD-a Blagus, Blaguša Medvednica, planinarska kuća Grohot HPD Blagus, Blaguša
13.10.	Tradicionalni planinarski pohod kanjonom rijeke Kupe Rijeka Kupa – Medveja stena – Stenica – rijeka Kupa PD Vršak, Brod Moravice
15.10.	SVEČANA AKADEMIJA POVODOM 150. OBLJETNICE ORGANIZIRANOG PLANINARSTVA U HRVATSKOJ Zagreb, Kazalište Kerempuh Hrvatski planinarski savez

150
IZLETA ZA

150
GODINA ORGANIZIRANOG
PLANINARSTVA U HRVATSKOJ

19.10.	Dan PD-a Promina Promina, planinarski dom PD Promina, Dрниš
19.10.	Tradicionalni uspon na Kamešnicu povodom blagdana sv. Luke i dana Općine Otok Dalmatinski Kamešnica PD Kamešnica, Otok Dalmatinski
20.10.	21. Dan istarskih planinara Čičarija Istarski planinarski savez, Pula
20.10.	26. pohod po Seniorskog planinarskom putu Samoborsko gorje HPD Zagreb-Matica, Zagreb
20.10.	Sudnikov pohod Samoborsko gorje, Samobor – Veliki dol HPD Japetić, Samobor
2.11.	Ivanečko planinarsko Martinje Ivanščica, Ivanec PK Ivanec, Ivanec
10.11.	Kutjevačko Martinje i Dan HPD-a Vidim Krdija HPD Vidim, Kutjevo
10.11.	Planinarsko Martinje pri planinarskoj kući Belecgrad Ivanščica, planinarska kuća Belecgrad HPD Belecgrad, Belec
18. - 22.11.	Planinarski tjedan u Varaždinu Varaždin PD Ravna gora, Varaždin
24.11.	Pohod po obilaznici Po vrhovima Učke i Čičarije Učka i Čičarija PD Opatija, Opatija

SVEČANA AKADEMIJA POVODOM 150. OBLJETNICE ORGANIZIRANOG PLANINARSTVA U HRVATSKOJ

održat će se
u utorak 15. listopada 2024. s početkom u 18:00 sati
u Kazalištu Kerempuh u Zagrebu, Prolaz Fadila Hadžića 3.

Nakon glazbeno-scenskog programa druženje će se
nastaviti uz prigodni domjenak.

Ulaz je besplatan.

Ulaznice će se moći preuzeti u Hrvatskom planinarskom savezu.
Dolazak je obavezno najaviti i ulaznicu rezervirati prijavom na stranici
<https://www.hps.hr/akademija/> ili e-mailom na adresu **hps@hps.hr**

Prijave se primaju do popunjenja kapaciteta dvorane.

Premetaljka:

STOTKA SKRENE LIJEVO

[ime vrha]

Rješenje premetaljke iz prethodnog broja:
PAMEĆU TRAŽI SAVEZ = PREMUŽIĆEVA STAZA

Kada odgonetnete rješenje!

Rješenje premetaljke prijavite do 20. listopada 2024. putem web obrasca na stranici

<https://www.hps.hr/premetaljka/>

Točno rješenje i imena čitatelja koji ga prijave objavit ćemo u idućem broju.

Točno rješenje premetaljke iz prethodnog broja do zaključenja ovoga broja prijavili su:

(Redoslijed imena ne prikazuje vremenski redoslijed prijave rješenja i ne predstavlja rang-listu čitatelja!)

1. Darko Prusina, PD Zanatlija, Osijek
2. Krunoslav Ružić, PD Kalnik, Križevci
3. Dejan Šimunović, HPD Petehovac, Delnice
4. Vedrana Gudek, HPD Gradina, Konjščina
5. Gordana Marčetić Matijević, HPD Bilogora, Bjelovar
6. Dario Abramović, PD Kamenjak, Rijeka
7. Snježana Šimunović, PD Kamenjak, Rijeka
8. Ivana Pavlić, HPD Garjevica, Čazma
9. Davor Protulipac, HPD Martinščak, Karlovac
10. Tanja Grivičić, HPD Zagreb-Matica, Zagreb
11. Dorja Tečić, PD Gea, Zagreb
12. Dijana Maljevac, Zagreb
13. Dubravka Hržica, PD Zagorske steze, Zabok
14. Krešimir Gracin, HPD Runolist, Zagreb
15. Ivan Gracin, HPD Runolist, Zagreb
16. Jasna Fistonić, PD Imber, Omiš
17. Nedjeljko Fistonić, PD Imber, Omiš
18. Roan Rašuo, PD Skitaci, Labin
19. Mirjana Malenica, HPD Dirov brijeg, Vinkovci
20. Antun Horvatić, PD Gea, Zagreb
21. Dragica Sporiš, HPD Pliva, Zagreb
22. Marijan Turković, HPD Klek, Ogulin
23. Paula Horvatić, HPD Zaprešić, Zaprešić
24. Davorka Belošević, PD Strahinjčica, Krapina
25. Hanžić Stjepan, PD Zagorske steze, Zabok
26. Vesna Koletić, PK Hrvatskog liječničkog zbora, Zagreb
27. Zdravko Ećimović, PD Zanatlija, Osijek
28. Dražen Žnidarec, PD Gea, Zagreb
29. Ivan Sadaić, PD Zagorske steze, Zabok
30. Ognjen Radić, HPD Sveti Ilija, Baška Voda
31. Bruno Rukljač, HPD Zagreb-Matica, Zagreb
32. Dragan Trboglav, HPD Gledavac, Metković
33. Vlasta Klem, HPD Liska, Ilok
34. Blanka Miklin, HPD Liska, Ilok
35. Katarina Boras
36. Ina Šaponjić, PK Gojzerice, Split
37. Radojka Kuhar, HPD Zagreb-Matica, Zagreb
38. Boška Matošić, PK Split, Split
39. Anet Zulian, PD Montero, Rovinj
40. Marica Ivanković, HPD Zagreb-Matica, Zagreb
41. Nikola Nišević, PK Ivanec, Ivanec
42. Vera Nišević, PK Ivanec, Ivanec
43. Vesna Čaplar, HPD Željezničar, Zagreb
44. Frane Marković, HPD Japetić, Samobor
45. Čedomir Diklić, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
46. Ante Škovrlj, Split
47. Predrag Labaš, HPD Dugi vrh, Varaždin
48. Marko Drinovac, PD Planinorci, Zagreb
49. Darko Fischer, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
50. Darijo Ostoić, PD Končar, Zagreb
51. Domagoj Pavlin, HPD Željezničar, Zagreb
52. Daliborka Pavlin, HPD Željezničar, Zagreb

IGLU ŠPORT

NAJBOLJA PLANINARSKA OPREMA

www.iglusport.hr

WWW.HERVIS.HR

PUEZ AQUA 4 / planinarska jakna **139,99 €** 1.054,75 HRK

PUEZ SPORTY DRY / planinarska majica **39,99 €** 301,30 HRK

PEDROC 3 / planinarske hlače **89,99 €** 678,03 HRK

ALP MATE MID WATERPROOF / planinarske cipele **169,99 € 133,99 €** 1.280,79 HRK 1.002,09 HRK

MTN TRAINER 2 25L / muški ruksak za planinarenje **139,99 €** 1.054,75 HRK

MTN TRAINER 2 22L W / ženski ruksak za planinarenje **129,99 €** 979,41 HRK